

R o m e t e n.

N:o 34.

Lördagen den 29 April 1826.

Frrikes Nyheter.

Stockholm I går gick det ryktet, att Postmästaren i Grislehamn, Öfverste-Lieutenanten Pahl hastigt afstodit.

— Det säges att en Ponton-brygga skall stå öfver Djurgårdsbrunnsviken från Rosendahl till det läger, som instundande sommar kommer att sammandragas på Ladugårdsgården.

— Förleden Onsdag uppfördes för första gången på Kongl. Stora Theatern, Comedien Ormenutteten. — Anecdoten om gifwit anledning till denna lilla Comedie är allmänt känd. Sällan har någon piece med så liten intrigue och så liten Theatereffect så fullkomligt lyckats som denne, — och man tror sig ej fela i sitt omdöme, då man säger att den, gifwen af samma eller lika stickliga Actörer, skall länge bibehålla sig på Scenen. Musiken är förträfflig. Rolerne woro lyckligt utdelte och gåfwo med sanning, lif och god hållning. H. Maj:it Drottningen täcktes bjuwista Spectaklet.

Något om denna Tidens allmänt rådande Tänkessätt.

Swar och en som med reflexion, allmännare sträckt än till sin närmaste omgifning, genomleswat de senaste fem och tjugu eller trettio åren, och nu erinrar sig, hwad han under denna tid hört, sett och erfarit, måste tillstå, att han deltagit i en lika så märkwärdig som hastig omwertling af åsikter.

Twenne högst förwånande och widt omfattande revolutioner — en inom den politiska, en annan

inom den intellectuella werlden — hade nästan på en och samma gång utbrutit, och intresserade ännu lifligt den stora massan med sina följder, under det att en kraftfull, en alla medtäflare öfverträffande hjetle, ömsom beundrad, ömsom sinad, redan war i färd med att göra revolutions lifwets anarchiska obundenhet om intet, för att samla allt till nya former. Dessa brytningar, hwilka ömsom utvecklade och ömsom lugnade sig, hade emellertid mågtigt inwerkat på det rådande tänkesättet. De från materia utgångne och dit återwändande encyclopediska åsikterna öfwer upplysning, fördomars förakt, en moraliskt förstånds religion, tolerans, allmän nytta, kosmopolitism, människofärlens befordran genom police-anstalter, med flera dylika wackra meningar, bbrjade mera sällan låta höra sig, och de som uttalade dem, blefwo allt mer tunnspädda samt öfwerdrade af ett uppwarande släkte, hwilket sökte en lifligare, warmare, djupare och mera andelig betydelse i lifwet. Den som kommit till en sådan tro, gladdes åt den nywäcka innerlighet, tillgifwenhet och wördnad, hwarmed man syntes hylla christendom, historia, poesi, en grundligare wetenskap, en djupare åsigt af naturen, och ett högre, mera upplystadt alswar i handling och tänkesätt, — och för det läfswande och fröjdande i allt detta, ursäktade man eller laddes ursäktade de ytterligheter och affteg, hwilka det icke alltid wisa ungdoms öfwermodet lade i dagen.

Men en annan tid har åter ingått. De åsikter, hwilka tycktes blifwa rådande, äro förswunna, och i stället har den gamla nyttighets-principen ånyo upprest sig, riktat blickarne endast på statistiska tabeller, sersaldiga och mera stitige använda em-

betsmänna controller, och allt hwad som kan för-
wandla staten till en lifsb machin, med sina obba
drifhjul och hållbarar. *) Frankrike förser med nya
partinaum och exempel på fanatisin, England med
sina mechaniska uppfinningar och långa tidnings-
blad; hwad felas då att ej med tillhjelp här af pub-
licisten snart må wara färdig, att, i den högre lifs-
kraftens ställe, leda allmänna opinionen med sin ob-
da bokstaf, och sina endast på kroyrens måttande
riktade åsigter? Nu under det han, med egat
frändt på nationalwälmågan, löper storm mot alla
fortida institutioner, i hwilka ej ses annat än
stråtwång, lifegenskap och widspelsse, hwad är för
honon en stor idé som lyfter själen, eller
en skön sång, som tränger sig till hjertat,
mot uppfinningen af forwagnar och ång-
fartyg?

Mången lärer wisserligen anse detta sidst be-
skrifna tänkesätt såsom det enda rätta; anse att
menniskan ej har högre mål att efterstråfwa, än
förwärfwandet af medet till wälmåga, och icke för-
re sålt för sin tankes werksamhet än embetsmäns
åtgärder, och att staten således gjort nog för sin
bestämmelse, då den befordrat dessa system, att lär-
domen då först är att akta, när den arbetar för det
materiela, samt att folken ingen ting så dyrt betalat,
som hwad de gjort för sin egen åra.

Den som så dömer skall också wisserligen finna
den ofwannämnde förändringen wara ett stort steg
till något bättre, och med glädje se i densamma mor-
gonrodnaden af en ny dag för näringsfrihet, publi-
citet, dagblads litteratur och statistiske tabeller. Den
äter, hwilken endast i det alfwarlige stråfwandet
till en allmän förädling efter idéer, skådar den höga pla-
nen för menniskan och allt menskligt, den torde icke
wara så alldeles tillfredsställd med den inträffade
förändringen, och då det kanske här och der torde
finnas någon, som werkligen hysar en sådan åsigt
skall han törkända gerna estertänka, hwad kunnat
wälla detta hastiga omkast i allmänna tänkesättet.

Att antaga det menniskan alldrig kan komma
långre än att sålunda beständigt wackla mellan twen-
ne ytterligheter, wore wist att med ens afbugga be-
la undersökningen; men med antagandet af denna

*) För att icke misstypas af dem, hwilka icke hafwa förmå-
ga eller wissa att särskilja andras ord, böra wi bestämt
förklara, att det är endast ensidigheten och öfwerdrifwen
här, som wi anse tadelwårda.

förslagsmening, skulle följa förnekandet af menni-
skans framskridande till något bättre, och en så
tröfslös lära skulle rätt motsäga både våra inre å-
ningar, christendomens läror och sjelfwa historiens witt-
nesbörd. Det gifwes sålunda ingen annan utwäg,
än att söka orsaken till denna förändring antingen uti
något grundfel i sjelfwa den för så hoppgifwande
bildningen, eller också uti inslytandet af wisa yttre
werkningar. Sower den förre torde wi framdeles så
tillfälle att göra våra anmärkningar; wi wilja nu
i stället kasta en blick på de sednare.

(Forts. e. a. 9).

Strödda Anmärkningar.

Så sällsynt och så gudomligt herrlig skänk den
äkta poetiska andan och förmågan är, så allmän och
så föga förtjent af uppmärksamhet är deremot, se-
dan ett språk en gång uppnått en wis odlingsgrad,
skickligheten att hoppätta en följd af prunkande bil-
der i rim och verstaft. Det fordras och ingen syn-
nerlig öfning att urskilja den sanne, poetiske kosnäs-
ren, från den blott versificatoriska konstaren. Då
den förre alltid, åtminstone till ideerna om ej till
deras uttrycksform är originet, och beständigt förstår
att med djupa toner fylla läsarens phantasi, och i
den utbreda en rikedom af det skönas åskådningar
samt att säkert intränga ända till det innersta af
känslan, söker den sednare blott att drifwa en be-
händig tasspelarekonst med de föreställningar, de å-
sigter och de målningar, hwilka hos andra författa-
re frapperat honon, för att derigenom — hwad lik-
wäl alldrig lyckas — undandömma sin egen känslö-
tomhet och sin totala brist på selfständig in-
bildningskraft. Men dubbelt obehaglig blir denna
misslyckade Pindusridhare, då han, för att så widt mögligt
är, undandömla sitt aperi, will öfwerträffa sina wän-
ster, och till den åndan blåser upp sig till en paret-
thyrus, som ej en gång genom det orimliga har nog
egenhet och kraft att wäcka löje, utan öfwergår en-
dast till en pinande tråkighet.

Inom ingen del af menskliga snillets werksam-
het drifwes dock — i trots af Horatii anmärkning,
att ingen gud skyddar en medelmätrig poet — ett
så oförsynt härningsspel, som inom skaldekonssten
Dertill kan man likwäl upptäcka flerehanda skäl

Dels är ingen auctorlig minnestrans så herelig, som Skaldens, emedan poesien, enligt sin natur, måste vara den mest populära af alla snilletefar. Wiseligen stå Plato, Herodotus och andra namn i stort anseende; men det är ändock blott de egentliga lärde, hvilka om dem weta något närmare att förtälja, hwaremot loftalen öfwer Homerus, Arminstone efter en gammal tradition, luder från allas läppar. Dels öbljer sig den inre fattigbomen, lättare under meter och rimm — och ändå wida för under rimm, met än i bara meter — och den snula ansträngning, som hopletandet af slutstafwelser och versfötter fordrar, gör att man sednare tröttnar wid sin egen tomhet på innehåll, än då denna framstår i naken prosa. Det är nemligen en gammal anmärkning, att hwarje bestånd och reglerad handling, för hvilken man sjelfwilligt är lagstiftare, gifwer åt sin utsware ett slags ndje.

Slutligen kan det ej nekas, att allmänheten på wist sätt sjelf befördrar framkomsten af dessa witra parastwårter. Så snart man gifwer aft på gånge af hwarje nations odling, upptäcker man ett wist periodiskt återkommande intresse, hufwudsakligt för poet, liksom menniskan dermed wille tillkännagifwa, att denna i sin åta och fulländade gestalt är hennes egentliga och naturligaste framställningsmedel. Dessa perioder framkallas wanligen af några förändringar i det poetiska maneret och formerna, och under dessa perioder framstuter härmarreswärmen också frodigast. Man har sett hwilken skof af herdeqwäden och didactiska satirer efterblide Latin, Creutz och Gyllenborg på deras författarebanor. Hwilken mängd af skämtande sagor trängde sig icke på Kellgrens Ljusets Fiender och Jordens Skapelse? Det dels phosphorescerande, dels nordiskt frytande rimklinget, åt hwilket Atterbom och Ling gifwit fart, hafwa wi sjelfwa hört. Och nu äro alla outtröttlige apor redan i full fart att Legnerisera, med samma innerliga andans köld och fattigdom, som de nyss plockade karbunklar, eller antropade Thor, Oden och Freya.

Då detta utndtande af store skalders individuela drag och former just är det som slutligen förklarar allmänhetens sinne för det poetiskt sköna, och framkallar de mellantider af likgiltighet för sann witterhet, hwilka lika periodiskt plåga följa på stunderna af warunt deltagande, är det en pligt för en hwar som inser wikten af nationens och språkens jemna odling, att alf-

warisamt framställa skarpa warningar mot alla härmares tilltag.

Uti Conversations-Bladet för sällidne måndag, N:o 21, uppgafs den gifning, att närwarande tiders brist på sökande till bataillons-läkare platser, skulle hårröra deraf, att de unge medicinae doctorerna icke skulle wilja här i Stockholm å nyo underkasta sig en practisk och theoretisk examen, sedan de wid universiteterna aslagt en sådan, samt, enligt författningarna, edeligen förbundit sig att icke vidare i samma ämnen äka examinera sig. I stället för en dylik förmodan, — hwilken ingen ting hwarken säger eller bewisar, då hela orimlighetens rife, för gifningar är öppet — hade det varit intressantare och lärorikare att erhålla uppgift på någon medicinae doctor, som wid Carolinska institutet härstädes blifwit examinerad i medicinens teori, eller att ens något förfört blifwit gjordt, att utsträcka examinerings åtgärden längre än till ren chirurgi, accouchementskonst, applicerad medicinal-lagsarenhet, anställandet af apotheks visitationer, o. s. w. allt rena practiska kunskapsämnen, och i hwilka wid universiteterna, åtminstone wid Upsala, någon handledning icke meddelas. Desså är denna chirurgiae magister examen ingen ting nytt, då en sådan här i Stockholm från långliga tider tillbaka blifwit wanligen tagen af alla dem, hwilka wille gagna arméen såsom fästläkare. Troligt kan det icke heller förefalla någon, att, då lärarne wid Carolinska institutet sjelfwa äro ordentliga examinerade, edswurna och promoverade medicinae doctorer, de skulle wilja fordra af yngre medbröder hwad deras egen ed icke skulle tillåtit dem att underkasta sig. All twelkan öfwer rätta förhållandet i denna sak bdr dock annars vara förswunnen, sedan lärarne wid Carolinska institutet behörigen uppgifwit, öfwer hwilka kunskapsämnen de examinera, för att utfärda chirurgiae magister diplom. Af denna deras bestämning kan tybligen inhemtas, att de unga Aesculapii sönerne åtminstone icke af samwetsgrannhet behöfwa afhålla sig från förestifternas fullgörande.

Sen tid då man med så mycket ståt ifrat mot skrän och prohibitiva författningar, i asseende på handel och handwerk, torde wången sinna det högst

besynnerligt, att se försök göras, till införande af prohibitiva stadganden i litteraturen och witterheten. Såsom sådan måste wäl det föreslagna decretet böra anses: att ingen recenserande tidnings utgifware borde äga tillåtelse att författa eller öfversätta för theatern, och att ingen så kallad theaterpoet skall understå sig, att fälla omdömen öfwer böcker och dramatiska arbeten. Wi som för war del hafwa trott, att både det ena och andra war ett losligt yrke, kunna lika litet begripa skålet till uppdragandet af denna strågräns, midt emellan dem båda, som wi fatta at det kan wara någon annans än theaterstyrelsens sak, att taga sina piäser af hwem den samma det för godt finner, till och med af en tidningsöfversare, i fall den anser sig belåten med hans rim. Swad han om dessa rim sedan dömer, måste wara ganska lifgiltigt, i händelse hans yttrande är scest men upplysande om han dömer riktigt. Wi förstå ej hwartill det skall tjena, att, i afseende på tidningsöfvereri och theateröfversättning, ett nytt slag af bönbaseri skall införas, då i båda handteringarne nog mycket af den sorten redan är wanligt. Dock, all anledning till förundran försvinner eller måste försvinna, då wi erinra oss, att detta djupsinliga, sluga och liberala decret är föreslaget af det dagblad, hwilket sjelft gifwit sig fullmakt på namn, heder, wärdighet, tour och befördringsrätt, såsom Sveriges, Göttes, Norrrikes och Wendes enda och allom bjudande liberala tidning.

A k u s t i k.

Brudgummen i Östergötland. (Insändt.)

En man, i norra delen af Östergötland, hörande till den klass af ståndspersoner, som man nu för tiden mera fruktat än älskar, och hwilken förut gjort sig känd för sitt tal om sin företrädare, sitt loftal öfwer en sjelfspilling, tal såsom wittne, &c. &c. har, efter sin käfänga försök, nyligen stått brudgum, samt öfwen i brudstolen hållit tal. Och som han tyckte att det icke anstod honom, att likt alla andra brudgummar, eftersäga prestens gammalmodiga förestafning: "Jag N. N. tager dig N. N. till min äkta hustru, att älska dig i nåd och lust," &c., så sade han: "Jag N. N. tager Dig N. N. till min äkta hustru att älska dig, så wäl i glada som sorgliga dagar." Presten fann denna efterstafning icke nog ordagrann efter handbokens innehåll, och gior-

de derföre några lämpliga föreställningar till brudgummen, att eftersäga de ord prestens förestafwade; men brudgummen förklarade sig icke sådant behöfwa, utan höll i med sina sorgliga och glada dagar. Den beskedlige presten lät slutligen härwid bero, utan att aförtyta wigseln, hwilken a. i. f. på detta sätt blef fullbordad.

Nu kunde wäl spörjas, om denne brudgummen blef lagligen wigd, då han ej fogade sig efter kyrkojagens oestergislige föreskrift, och icke utfade sin försäfran till sin lyckliga maka, enligt det formulerade presten, i kraft af ritualen, honom förestafwade; äfwen som man skulle kunna fråga: huruvida t. ex. ett wittne, som af brudgummen sjelf, i fall han wore domare, förestafwades att eftersäga den wanliga wittneseden, och i stället för bekräftelse-orden: "Jag sannt mig Gud hjelpe till lif och själ," yttrade sig: "Jag sannt jag till kropp och själ will hafwa förnöjda och glada dagar," eller något dylikt, likaså wäl, oaktadt denna tredsta, kan anses lagligen wittnesgild, som brudgummen, oaktadt sin tredsta nu blef lagligen wigd. Skulle det sig så ärbära att samma prest, som nu wigd brudgummen, framdeles blefwe detta tredstafande wittne, så synes wäl äminstone han, om och ingen annan, böra, till allmän uppbyggelse, få hålla tal och undandragning om den noggranna efterstafningen. Fördrifwet har brudgummen varit lycklig att uppfinna en ny art pacuum antenuptialty han har förmått sin fromma swärfar till den förbindelse, att i fall hans unga hustru skulle äfwa utan arfwingar, borde hans egen före äktenkapet händelsewis födde son, ärfwa swärfadrens hela förnöjgenhet. Men försöket att få ställa nämnde son i brudstolen, emellan sig och bruden, lär icke hafwa lyckats, utan blef afstyrdt, emedan man fann denna ceremoni allt för rörande wid ett så gladt bröllop, hwilket ägde en blåd glans genom trenne Länsmäns närvaro.

Slutligen är det annärkningswärdt, att den beskedlige presten, som försökt öfwer 20 År till lysnings chartan, af brudgummen fått muntlig öfwinning, att blifwa betald framdeles, då presten kunde behöfwa några handlingar af brudgummen. Det äkta paret's sällhet tros icke blifwa så ewig, som prestens fordran!

Stockholm,

Tryckt hos C. F. Wennström.

R o m e t e n.

N:o 35.

Onsdagen den 3 Maj 1826.

Sveriges Nyheter.

Norrköping. Ryktet lärer väl redan förkun-
nat det bedröfliga öde som änyo träffat oss, natten
emellan förlidne torsdag och fredag, då en häftig
eldsvåda förtärde ungefär en fjerdedel af staden.
Elden utbröt i handlanden Zuhlins hus, såsom
det berättas, genom en lårgöses ofdriftighet,
som inkastade ett förkläde med papperslappar, (i
hvilka eld befunnits) uti den bod som genast deraf
antändes. Under dröjsmålet innan tillräckligt wät-
ten, spretor och manskap hunno anskaffas, hade el-
den förtärt ett stort wagnshus, — fattade derefter
i Zuhlinska huset, ett stort väl tjäradt trähus, hvilket
inom några minuter war i full låga och antände de
närbelägna husen. Elden rasade nu förfärligt; —
båda Ebersteinska husen Dettows, Meyers, Philips,
Ekmans, Lindsiröms med flera hus brunno efter-
hand, — böljor af lågor och rök wältrade sig öfver
staden, — vinden började blåsa häftigare, — träng-
sel af wagnar med råddade meubler hindrade passa-
gen på gatorne, — tillräckligt watten tröt, — man
arbetade förtwislat, men utan framgång. Winden
dref elden åt den N. W. delen af staden, och så
länge åt den sidan fanns något att uppfluka, upp-
hörde den icke. Men åt de andra sidorne lyckades
det, genom ihärdigt arbete, att stadna des framfart
wid handlanden Hultmans och fabrikeur Zerstedts
stenhus å en sida, samt wid fabrikeur Lawons och
fru Brantströms trähus å en annan sida.

Något om denna Tidens allmänt rådande Tänkesätt.

(Forts. och slut från N:o 34).

Den som har någon kunskap i lärdomshistorien,
måste medgifwa, att alla mera ingripande förän-
dringar i allmänna tänkesättet utgått öfver Europa från
Tyskland, det wi äfwen räkna Nederländerna. Det-
ta låter också förklara sig, dels af des låge i medel-
punkten af Europa, hwarigenom det nödgas ställa
sig i beröring med större delen af des inbyggare,
dels af des inwånares lynne, hwilket är mera djup-
finnigt i contemplation än rasst och beslutsamt i
handling. Hurudana verkningar har till exempel
icke reformationen, utgången ur Europas hjerta,
Tyskland, åstadkommit, så i religiösa som wetenkap-
ligt och politiskt hänseende?

Nu war detta land wid början af närwarande
tidehwarf bragt i ett betydligt beroende af Frankri-
ke, och detta skades i samma mon, som Napoleon
gjorde sitt snilles öfvertägsenhet gällande, så wäl i
cabinetterna som på slagfältet. Då det, för hibe-
hållandet af ett oupphörligen stökande sken af stels-
ståndighet, ändock war nödwändigt att icke gifwa öf-
wermagten någon anledning till misnöje, måste
Tysklands försättare, på hvilka uppmärksamheten i
synnerhet war rikad, afhålla sig från allt widbr-
rande af sådane frågor, hvilka kunde misstydas och
uppretta herrskaren. De som egnade sin forskning åt
det politiska, utförde densamma antingen helt och
hållet spekulativt eller litterair historiskt. Men hett

upprehåll man sig wid filosofie och witterhet, emedan de mindst inledde i stridigheter med dagens intressen, samt desutom till och med af den nya Franska kejsaren belönades och beredde väg till hans instituter. Medan Tysklands furstar sålunda sökte att warsamt böja sig undan den öfwer dem utsträckt enwäldsspiran, utwarte och tilltog emellertid den på högre åfögter och djupare forskningar grundade bildningen, och utbredde sig ej blott inom Tyskland, utan äfwen mer och mindre till alla de närgränsande staterna.

Men Napoleons anspråk blefwo småningom allt mera kringgripande, och tyngden af hans wälde allt mer tryckande. Furstarne, sedan de förgäfwes utfört sina soldater mot hielten från Paris, sökte, för att affyla sin harm, hjelp hos sine författare. Hwem har ej hört åtminstone några aflågsna ljud af den besynnerliga, disharmoniska *Chœur*, som under åren 1807—1814 från alla kanter af Tyskland upprepade sitt enformiga thema mot honom, hwilken de kallade den nya Attila? Då dessa toner naturligtwis icke woro honom behaglige, sträckte han sin tuktan neder äfwen till författarewerlden, och lät fustilera den ena, kasta den andra i fångelse, under det att den tredje sökte sin räddning genom flykten och den fjerde i ett lika så lågt och krypande smicker, som det hyfberaliska tadel warit, hwilket han nyss utöf.

Emellertid tilltog härigenom förbittringen ännu mera, så att, när äntligen Tysklands furstar, efter de olyckor hwilka drabbade de Franska härarne i Ryssland, repade mod, och påkallade sina nationers biträde att betrygga deras throner, woro sinnena förberedda, och i synnerhet strömmade författare, lärde, konstnärer, lärare och studerande under fanorna, till att utföra det heliga friget till fäderneslandets befrielse. Enthusiasmen war allmän, och för att ännu mer upplifwa den, läfwo de furstarne att i allt gå sitt folks önskingar till mötes, och att, när de en gång från den öfwerhängande faran woro befriade, gemensamt med dem öfwerlägga om bättre regeringssätt och constitutioner. Den lika och gemensamma ansträngningen kröntes med framgång.

Men snart wände sig bladet. Sedan faran sålunda war öfwerstånden, wille man icke mer ihogkomma de löften, hwilka under den öfwerhängan-

de wädan woro gifna. Liffom man uppwaknat ur en långwarig sömn, wille man hafwa all ting fullkomligt på den gamla foten. Här infördes åter stångpistforna, der den alltid werksamma korporalkåppen. Öfwer allt grep man sig an att utrota de nya inrättningar, som befordrat den entusiasmen, af hwilken man hemtat räddning. Unga exalterade hufwud, hwilka sågo folket så plötsligt bedraget i sin wäntan, grepo nu till de wapen, som dem återstodo, nemligen pennorna, och författandet af politiska brochurer, planer, uppmaningar, anmärkningar och drömmar förträngde i hast all annan litterair werksamhet i alla Europas länder; ty öfwerallt hade man wäntat helt andra resultat än de som nu framstodo. Furstarne å sin sida, hwilka härigenom på ett obehagligt sätt funno sig förde i njutningen af hwad de så oförtänt återwunnit, wille med wäld göra slut på dessa objudna påminnelser, och nu börjades denna märkwärdiga jagt efter *des magogische Umtriebe*, liberalism, carbonarism och constitutionalism i Tyskland, Frankrike, Italien och Spanien, hwarigenom arresteringar, förwisningar, nesliga rättegångar, och stridskrifter dageligen tilltogo. Så framkallades och befordrades detta tillstånd af nästan uteslutande grubbel på och twister om statsförhållanden, som wi i bbrjan af denna uppsats angifwit.

Huru wäl öfwertänt och djupt fattad denna bullrande, politiska stråfwan war, kan man sluta deraf att t. ex. Zahn — en troligtwis warmt och redligt menande patriot, men för öftrigt ett inskränkt och obändig hufwud — war en af de tongifwande oraklen, att sådane lama mångfrifware, som Wignon och De Pradt blefwo upphöjde till rang af clasiska författare, och slutligen att dessa undersökningar — om man så will kalla dem — sökte sig organer egentligen i tidningar och dagblad, nästan alla utgifne af personer, som för öftrigt icke någon slags litteratur skulle hafwa förmått kassa sig någon märkwärdighet.

De stater, hwilka efter de brytningar, som började med Franska revolutionen gifwit sig efter statsförfattningen, äro Sverige, Frankrike, Norrige, Bayern, Württemberg, Baden, Spanien, Portugal, Neapel och Piemont. — Sverige, från ålder en constitutionel stat, och endast till följd af en slags usurpation, för någon tid, egentligen från 1789 till 1809, upphörd att wara det, ä

terfatta sig blott i sitt gamla stid. Utan att vilja inskränka något af lagstiftarnes wisshet, kan man wäl förmoda, att om de icke varit af omständigheterna twungne att utarbota vår regeringsform inom så kort tid, hade den icke kommit att så respecera det uråldriga statsrådet, och stuta sig till de gamla institutionerna, som den gjort; men onekligen har man detta hyllande af statens historiska lif att tacka för, att, oaktadt de redactionsbrister i vår regeringsform, som brådskan wällat, endast så inträng på detsamma ägt rum, och att Swenska folket, i dess skygd och warmt ålskande sin regering med lugn utweklat sitt nya constitutionela lif. — I Franska chartan upptäcker man genast wida betydligare afwikelser från de gamla formerna, men så hafwa dessa också, under ett mångårigt revolutions tillstånd, blifwit alldeles öfwerändade och dock härfluta de dagliga reactionerne mot chartans föreskrifter, synnerligen ur källan af ett icke nog genomfördt iakttagande af statens historiska individualitet. — Deremot har Würtemberg, emedan dess nu warande regents wisshet, i trots af all den opposition han i början midte, med det förslutna sammanknutit det närwarande, grundlagt en lycklig statsförfattning, hwilken nu af folket allmänt erkännes såsom sådan. — I det olyckliga Spanien firade åter den moderna statswisdomen sin triumph i en constitution, lika fremmande för olkets ursprungliga seder, wägor och inrättningar, som strängt tillklippit efter wisa methaphysiska uppgjorda stats teorier. Detta enligt Contrat social och Smiths skrift om nationalwälmågan sammanabstraherade werk, utropades för det största måsterstycke, och liksom det ginge an att utifrån af ett folk hemta statsförfattningar i likhet med nya klädebrädrer, infördes den i Portugall, Neapel och Piemont. Den hade dock öfwerallt en kort waraktighet, då den ingenstädes ingått och icke kunde ingå i folkets åsigt för att omfattas af dess hjerta. Desså hafwa så wäl Spaniorer som Neapolitanare och Piemontesare, oaktadt alla föregående brastande tal och frytande declamationer, i den stund det gälde, ådagalagt endast den mest exemplifölska brist på ståndaktighet och mod; ty man wägar icke lif och lemmar för en tom abstraction, lika fremmande för förståndet som känslan.

Desa sednare bedröfliga händelser hafwa också något affwäskat den politiserande iswern, så att det är hopp att nu mera här och der den röst som manar till betänkannde af annat än timliga tarfwar,

skulle kunna bli hörd. Den som kunde dertill förwärfwa sig rätt och derunder fästa en icke blott öfwerksam uppmärksamhet på det ohaltbara i föregående bembdanden för samma mål, den hade wist icke lefwat utan gagn bland sina medborgare.

Recension.

Sweda. Tidsskrift för Wetenskap och Konst. Nionde häftet; N:o 1. Upsala, Palmblad et Comp. 1826. Sid. 144 8:o.

Denna tidsskrift börjar härmed sin andra ärgång, sedan förändrandet af planen för dess redaction; men den synes recens. föga swara emot sin nya bestämelse, eller kanske rättare, den aflägsnar sig allt mera derifrån, med hwarje utkommande häfte. Enformigheten blir snart sagdt tryckande, afhandlingarne stympas, och fortfattas dels efter långa dröjsmål, dels alldeles icke och dels annorstädes. Den recenseraende afdelningen af tidsskriften, hwilken skulle ersätta Swensk Litteratur Tidning, har helt och hållet affstannat; början deraf war och tilltagen uti för stor scala, i förhållande till utrymmet. Genom Sweda har man om Swenska litteraturen ingenting erfarit sedan Mars månad år 1825, med undantag af uppräknade boktitlar. — Det nu ifrågawarande häftet innehåller: 1) Poemer af Zeipel och Atterbom (sid. 3—16, bland hwilka den förres, utan att wära utmärkt, likwäl wida öfverträffa den sednares. — 2) Om Swensk och Engelsk Jern tillwerkning, af P. Lagerheim, (sid. 17—126). Denna widsträcktiga afhandling, hwilken upptager största delen af boken, utmärker sig genom grundlighet i undersökningarne samt noggrannhet i uppgifter och beräkningar. — 3) Underrättelser om privata Målningssamlingar, som finnas i Sverige (sid. 127—133). Dessa lemnas denna gång, om Samlingen på Boo sätesgård i Nerike, tillhörig Swer-Rammarherren, Friherre E. Hamilton. Den består af något öfwer 200 tablour, i synnerhet ur Flamandiska Scholan. De öfrige äro af Italienska, Franska, gammal Tyska och Swenska målare. — 4) Litterära underrättelser. — 5 och 6) Disputationer, utgifne i Upsala och Lund, Hösttermin 1825. — 7) Böcker, utkomne ifrån den 1 December 1825 till den 15 Jan. 1826.

Denna stående artikel är ganska wigtig för Swenska bibliognoften, i synnerhet om den lemnas så fullständig det möstigen ske kan.

Amidson

Wärmorgonen.

Dimman bröts af solens skifwa,
O hwad pradt, hwad gentillese!
Winden rinnur re'n på vers,
Lockar fram så ros som wiswa,
Hwilka under markens drifwa
Legat lifsom uti präss.

Det är morgon, jag det hörer
Uppå luftens lena sus,
Utansför mitt sommarhus. —
Utaf fogelstansens hocurer,
Stogens sjungande acturer
Lar mitt bra morgonrus.

Natten hopplår redan tältet,
Månen gånner sig i wåg,
Nys som flöt på fielln han låg,
Löknet hwirflar fram på fältet,
Dagen spänner på sig bältet,
Börjar nu sitt riddartåg.

Är det à la glace som blänker
Der i rosens blomsterkast?
Soln små gultorn derpå stänker,
Se på stjärn, lilla skalk,
Medan vittida han tänker
Uppå njets kärleksbalk.

Uti toppen orren spökar
Kärleken hans hjerta röd.
Wid hwart ack! hans qwal sig ökar,
Kring sig har han tusen mbr.
Bland gassar, troll och gökar,
Hwarken ser han eller hbr.

Myra, hwad will du wid foten,
Intet sira jag åt dig har?
Gack dit bort till den der Joten,
Stubben, som bland ris och nar,
Står med ändlar uti roten,
Han har mycket slickor qwar.

Spån och wäfnad du ej sköter,
Lörnros, lilja och viol,

Intet lin på mark du röter,
Lysar ändå som en sol.
Tyst, jo tyst i dagg du blöter,
Hwarje dag din lilla fjol.

Tranan hinner fårr och mosar,
Står i höga gräset ner,
Och ikring sig waksamt ser;
Ödker sina bår och frostar.
Se på skol-karbasen, gosar,
Björken grönskar r'en för er!

Åh, hur skönt att här få njuta
Utaf wärens blomsterkast!
Stilid från stadens tunga qwas,
Sidsi sin lefnadsdag få sluta,
Och som blomman hufwut luta
Utan saknad mot sin graf!

(Zusändt.)

Journalen för följande måndag läste en hwar uan twiswel, med känsla af den högsta harm och förtrytelse, att ägaren af Åkers styckebruk skulle hwarwa mottagit en beställning af kanoner för Egyptiska paschans räkning, att användas till Greklands eröfring. Det enda som lugnat de fleste, är att man, wid nogare reflexion, börjat finna att denna berättelse icke gerna kan wara sann. Ägaren af Åkers styckebruk är en medlem af Swenska riddarhuset, hwaräst friheten under så många skiften funnit sitt stöd och sitt försvar, och det är då icke rimligt att han kunde, för winnings skull, mera än Swenska styckpare, hwilka nekade att föra Egyptisk ammunition till Greklands förtryck, glömma och förneka de tänkesätt, som anslå ättlingar af en nation, bland hwilken friheten längst varit inhemsk i Europa. Emellertid måste en hwar med wärma omfatta det i Journalen gjorda förslaget, att genom en insamling af frivillige gäswor betala styckebruks ägaren hans kostnad och hans åtagna wite. Och med anledning häraf, önskar man att någon af herrar bokhandlare wille öppna en subscription för detta ändamål, på det att wi Swenskar, som hittills icke deltagit i de öfriga christna folkslagens bidrag till de för sin självständighet kämpande Grekernas understöd, äminstone icke må hafwa den wanäran, att en sniken speculant skulle, såsom hjälpemedel till förtryck, utskappa Swenska wapen, i fordna tider alltid egnade till frihetens försvar; men ännu alldrig till slafweriets och trældomens utbredande.

Stockholm,

Tryckt hos C. F. Wennström.

Lördagen den 6 Maj 1826.

Inrikes Nyheter.

Stockholm. För att lemna Hr Directeuren Ling, — hvilken fäberneslandet har att tacka för våra i mångfallig hänfikt wigtiga Gymnasialinrättningar — ett wedermåle af aktning och tacksamhet, hade ett antal utaf dem, som begagnat eller ännu fortifara att begagna de Gymnasialiska öfningarne härstädes, förenat sig om en stor middagsmåltid åt deras sista. Måltiden gafs sistaöfningens dag, och tillfällets glädje förskades mångfaldt genom den högtid, som denna dag beredde åt Swenska folket, och hwarigenom hyllningen af enskildt förtjenst, öfwerigick till en fröjdesfest öfwer ett nyfändt hopp för hela fäberneslandet.

Swenska litteraturen fortfar att blifwa allt mera bekant för det öfriga Europa. Af Biskop Tegners poem Axel är. för någon tid sedan, en Engelsk öfversättning utkommen. En annan har på samma språk blifwit gjord här i Stockholm, dock utan att ännu vara till trycket lemnad, hwilket likwäl wore så mycket önskeligare, som den redan utgifna tolkningen skall vara ganska fri; men denna sednare utarbetad med mycken omsorg, af en ung, talentfull man.

Awidern

Den nya Tulltaxan, af den 16 Mars 1826.

Wi hafwa förut i denna tidning (N:o 12, för den 9 November 1825), sökt göra våra läsare upp-

märksamma på några betydliga olägenheter, hwilka härflöto af då gällande tulltaxa. Det war härwid war affigt att, tid efter annan, framställa äfwen andra bristfälligheter hos densamma; men en närmare undersökning har öfwertrygat oss, att wi högst ofullkomligt skulle winna vårt ändamål, i fall wi icke sträfswade att granska dessa bristfälligheter ända in i deras rot, d. ä. inom sjelfwa det system, hwarur de härflöta. Men detta sednare är ett företag, hwilket icke så lätt låter verkställas sig; och då wi desutom ännu ej kunnat erhålla alla dertill erforderliga hjälpmedel, uppskjuta wi detta hellre, än wi lemna ett omöget arbete.

Under den mellantid som förflutit sedan vår första uppsats i ämnet, har en förändrad tulltaxa blifwit utarbetad, hwilken också nyligen genom trycket är allmångjord. Denna hafwa wi genomgått, med all den sorgfällighet tiden tillåtit oss, och då wi funnit många stäl till anmärkningar, så hafwa wi trots oss böra meddela de hufwudsakligaste bland dem.

På det högsta har det fågnat oss, wi kunna icke neka det, att finna alla wärderingsmän och deras godtycken — hwilka hufwudsakligast föranledde vår förra uppsats — helt och hållet utestutna ur den nya tulltaxan. Wi hoppas dock, att man icke skall påbörda oss den inbillsheten, att wisja tillägna oss någon förtjenst för deras affkaffande, derigenom att wi riktat uppmärksamheten på detta ämne. Det förtroende wi hysa för de män, hwilka haft utarbetandet af den nya tulltaxan sig uppdraget, öfwertrygar oss om lidligheten af den tanken, att en enskild, i ett dagblad uttalad öfwertrygelse, skulle inwerlat på deras bestut; men wi anse det icke

ke otillbörligt, om en skriftställare yttrar sin fågnad att se män, hvilka äro ställda i spetsen för wigtiga angelägenheter, hylla lika åsigtter om bristfälligheter i wisa författningar, samt om medlen till deras afhjelpande.

Ogerna tillägga wi, det ofwannämnde omständighet är den enda, som fullkomligen tillfredsställt oss i den nya tulltaxan, samt att wi, med undantag of denna punkt, i hufwudsaken icke allenast finna densamma wida under vår wäntan, utan äfwen att wi härslådes upptäckt nya, förut obekanta swårigheter, hvilka måste verka lika ofördelaktigt på handel och näringsflit, som wårderingsmännen och deras godtycke. Eller med andra ord, wi hafwa funnit att en olägenhet är affkaffad i den nya tulltaxan; men att sjelfwa systemet, så fruktbart på sådana bristfälligheter, är qwarstående i sin fulla kraft.

Uti oftanämnde uppsats hafwa wi angifwit, det wi ganska wäl inse de swårigheter, som hindra fullkommandet af vårt tullwäsende, och hvilka hafwa sin grund dels i våra local förhållanden, dels i mångåriga och djupt inrotade fördomar, de der med yttersta uthärdning låta häfwa sig. En sådan förbättring kan derföre blifwa ett verk, endast af en lång och mogen öfwerläggning samt en allsidig klofhet; men ei af en sammanrassad botwisdom. Utan att försälla uti uppenbar motsägelse med oss sjelfwa, kunna wi alltså icke fordra, att den nya tulltaxan redan skall bära pregel af ett fullkomnadt system eller ens närma sig ett sådant; men det hade wi dock med allt skäl wäntat, att der skulle förefinnas en ledande grundsats, hvilken med stränghet blifwit iakttagen. Att wi förögafwes efterforskat något dylikt, åligger det oss att bewisa.

Defförinnan skola wi dock söka att bestämna, hwad begrepp wi göra oss om en ledande grundsats.

Det ursprungliga ändamålet med tullafgifter på infommande producter, war ingen annan, än att låta consumenterna, genom det pris de erlade, tillika bidra till statskassans förökande. Wi anse öfwerflödigt att tillägga, det wi icke fästa affeende wid de tider, då tullen war ett särskildt regale till förmån för statens öfwerhufwud, eller en ur feodalismen utgången förmånsrätt för några individer, att rikta sig på hela samhällens befostrad, utan endast wid tidpunkter af civilisation och ordnade statsförfatningar.

Sednare har man sökt, att, utom detta ändamål, winna ännu ett annat. Man wille, genom tullafgiften, i den grad uppdrifwa priset på infommande utländska waror, att den inhemska näringsfliten skulle, genom deras höga wärde, uppmuntras att frambringa samma producter. Wid det ringaste af framgång i detta försök, gif man ännu längre och förbjdd all införsel utifrån af sådana föremål.

Naturligtwis måste härwid det sednare ändamålet snart blifwa det hufwudsakliga, och det äldre, såsom en bifak, tråda i bakgrunden. Synnerhet blef detta fallet med de länder, hwarest, i likhet med Sverige, förbrukare af inhemska industri waror, betala alldeles ingen eller högst ringa afgift till staten, och sålunda icke hålla denne sidsnämnde skadesids för hwad densamma förlorar wid förbudet af utländsk införsel *).

I hwad grad detta sednare ändamål motsvarar statshushållningens sanna grundsats, eller är dem rak motstridande, utgör en fråga, hwars beswrande icke hör hit. Det beror här endast på en riktig framställning af det för handen warande; att förete saken sådan den är, icke sådan den borde wara.

Men wi återgå, — för att ifrån allmänna grundsatsar kunna komma till deras användning — till de begge ändamål, hvilka genom tullafgifter skola ernås.

I första fallet, d. å. då consumenten, genom förbrukandet af en product, skall lewna ett bidrag till statskassan, måste afgiften icke wara för hög, hwarsigenom priset på waran för mycket uppdrifwes; ty i sådan händelse:

1. Kunna så tillåta sig njutningen af densamma, och den beräknade statsinkomsten blir ganska ringa **). Men detta är icke den enda följden här af, utan en wida wigtigare uppkommer derigenom, att:

*) Sedan affkaffat det af den högst oijentligt fördelade Afgiften för Sveriges nytthande, finnes det icke hos oss, med undantag af den besättning, som härleder sig ifrån Sewillningen, något som kan jämföras med konsumtions afgifter.

***) Upplysningar i ämnet lemnas det Bihang, som åstijder d-gens nummer.

2. Vid hög tull snart ett antal personer uppstå, hvilka gdra en särskild någderas, att undandra sädana införsel artiklar statens uppfigt och kontroll; d. å. insmyga dem såsom contraband. Då dessa icke betala några afgifter till staten *)), så kunna de försälja en luren dregad w ara för bättre pris, än köparen kan erhålla densamma såsom förtullad, och den införsel samhället borde uppbara, tillfaller nu smygghandlaren. Utaf det obetydliga, som under sädana omständigheter inslyter i statskassan, kan dock slutligen blott den mindsta delen användas till statsbehof, emedan det mesta åtgår att aflösa ett antal människor, hwilkas bestämmeelse det är, att, så wite möjligt, förekomma smygghandeln.

Det oönnämnda andra fallet kan icke heller undwiskas, i händelse hög tull blir pålagd en w ara, till förmån för den inhemska näringsfliten, eller en product helt och hållet förbjudes till införsel.

Et ten måste således, om den önskar winna det ena eller begge dessa ändamål tillika, w ara betänkt på att motarbeta och bekämpa dessa swårigheter. Men det är lätt att inse, att om den härwid icke utgår från bestämde grundsatser, densamma också aldrig med säkerhet kan hinna det föresatta målet.

Dessa äro de ledande grundsatser, dem wi i det föregående önnämt. Då man betraktar saker na — wi upprepa detta änyo — såsom de äro, icke såsom de borde w ara, måste följande grund sanningar härigenom uppstå:

1. Fremmande producter, hwilka inom eget land alldeles icke frambringas, eller ej kunna erhållas i tillräcklig mängd för att tillfredsställa det allmänna behofwet, böra för ingen del med hög tull beläggas, på det

a) att w aran, genom dryga afgifter icke må i den grad uppsegras, att större delen af medborgare måste neka sig njutningen af densamma, hwarigenom bidraget häraf till statsbehofwen blifwa ganska obetydliga, och knapt swarande emot den kostnad staten wid ordningens handhafwande måste w idtännas; samt

*) Eroligen gdr ingen öf det inkass, att den förlust en luren ägare stundom gdr, wid confiscation af hans w otor, kan anses såsom en besättning eller ersättning af staten. Det är för öfrigt consumenten, som ytterst får betala sädana olycksfall.

b) att den höga tullen icke måtte blifwa ett slags uppmuntran för smygghandlare, hwarigenom de sinna tillräcklig winst, i förhållande till de hinder staten uppställer emot dem, eller ett medel att använda w otor och förderfwa sedligheten hos statens tjenare.

2. Att icke tillåta införsel af sädana w aror, hwilka tillw erkas inom landet, nemligen

a) i så tillräcklig mängd, att de swara emot det allmänna behofwet, samt

b) till godhet och pris, som åtminstone i det närmaste swarar emot utlänningens.

Men på det att en product må kunna inom landet tillw erkas så fullkomlig och så billigt det ske kan, i förhållande till fremmande, och att smygghandlaren ej skall sinna sin räkning wid dess oöfliga införsel, bör staten

c) så ligt som möjligt beställa dertill erforderliga råämnena, hwilka antingen alldeles icke förefinnas i landet, eller ej till erforderlig mängd och godhet. Detta är äfwen derföre nödwändig, emedan i ett land stundom gifwas förhållanden, som äro högst gynnande för en wis fabrikation, och hwilka lätt bringa det derhån, att fabrikatet åter kan till utlänningen utföras, samt en betydlig folk mängd på dess befestnad bringas till w älstånd.

Under afwaktan i fall någon, med skäl och bewis, kunde uppdraga något mistag i dessa grundsatser, — hwilket wi för öfrigt skulle med högsta erkänsla emottaga, — wilja wi öfwergå till den undersökningen, om eller i hwad grad den nya tulltaxan såsiat äfscende på nämnde grundsatser.

Med undantag af en enda artikel, till hwilken wi snart skola återkomma, hafwa wi icke funnit någon w ara, på hwilken tullen blifwit betydligt nedfatt. Då wi här ä en annan sida förgåfwes eftersökt nya och tillräckliga medel emot smygghandeln, — hwilken dock, såsom bekant är, under förlidet är antog en hotande character — kunna wi föga hoppas att så snart se öf befriade från detta onda. Wi wilja gerna medgifwa, att det blir ömsjligt med en så widsträckt kust som wår, och med granskpet af en annan handelsstat, till att genom tull-linjer och tull-bewakningar sätta en gräns för luren drageriet; men just derföre hade wi wäntat, att så se besamma motarbetade genom andra medel. Nu dela, så till sågande, wåra grannar winsten med smygghand-

larne; de hålla en nederlagsplats för waror dem wi behöfwa, och der kunna erhålla både i störra och mindre partier, samt upprätta sålunda en transitohandel emellan oss och den nation, från hvilken wi kunnat emottaga våra behof ur första hand, och följaktligen äfwen till billigare priser, om wi icke hade att kämpa emot detta onda.

Den artikel hwarpå tullen undergått den största förminskning, är krossadt lumpsocker. Införelse af afgiften är härå nedsatt från 6 till 5 sk. per sklp. Det kan icke nekas, att en nedsättning af nära 20 procent på tullen, hvilket utgör omkring 8 1/3-djedels procent af warans värde, är ganska betydlig; men i fall wi afse våra sockerfabrikanters fördel, samt det bruk de, med samma förmån som de utländska fabrikerne, kunna göra sig af denna artikel, så finna wi att en tullafgift af 41 och 2/3-djedels procent utaf warans värde, hwartill den i framtiden skall uppdriwas, är utom alla förhållanden för högt tagen. Har det varit affigten att beskatta detta socker så högt, emedan det är ett Engelskt fabrikat, så kan detta hafwa skett endast af bristande kännedom om de förhållanden, under hvilka detsamma i England frambringas. Hela dess uppkomst beror af det prae-mium regeringen betalar för dess utskjeddande, och så snart detta, hvilket förr eller sednare måste inträffa, blir indraget för fabrikanterna, skola de upphöra att producera detsamma. Det är således prae-mierna, som göra waran så billig, och man kan ej inse, hwarföre våra fabriker icke skola draga fördel af dem.

(Forts. e. a. g.)

A n n å l a n .

Swertygelsen att en god affigt förr eller sednare skall finna efterföljd, föranledde några wänner, dem händelsen församlat till en landtlig fest, att på den oförgåtliga dag, då en ung arffurste hälsade vårt land med nya och förskade förhoppningar, göra början till ett litet sammanskott af 150 R:dr B:co af de olycklige Grekerna. Dessa medel hafwa blifwit aflemnade till Hr Magister Wiborg, som benäget lofwat emottaga alla ytterligare bidrag och för detsamma redowisa.

Man torde icke behöfwa widlidigt upptaga de skäl, hvilka wäckt detta deltagande, liksom man ej

twiflar att ju många finnas, hvilka dela samma tänkesätt. Grekerna äro våra trosförwandter; de hafwa varit och äro ännu våra lärare och uppfostrare; ur deras kunskapskälla, har vår första wetskapliga bildning utgått; deras oddbliga wertlära oss, hwad hjeltekraft och hjeltebygd förnä, och hwad wisshet och skön konst betyda. På deras språk äro det nya förbundets heliga skrifter författade. Det rika södern har skyndat att genom sammanskott rädda dem en hjälpsam hand, skulle då det fattigare, men på wälwisa och storsinnighet rikare nordens, wara en sium åskådare härwid? Nå bland de stora drag historien en gång kommer att förwara af vår tid, icke eller saknas de skönt menliga! Nå ingen inwända: hjälpen blir dock så ringa; ty hwad är wäl i detta affeende menniskobistånd, utan Dens hand, som styrer allting!

Danlign

Bewis på Sakkännedom.

(Fortsätt.)

Järfsta onsdagsnummern af Argus den tredje anføres, såsom wedersläggning af besyrtningen det Sphor, i ouverturen till Zessonda, skulle hafwa plagierat Mehul, att det råder ingen likhet mellan ouverturerna till Ariodant och Zessonda, liksom Mehul aldrig satt någon annan opera än den förre. Men nu äger man af honom en sådan, kallad Joseph och hans Bröder, ur hvars ouverture Spohr lånt till den nu i fråga warande flere tacter, så troget och noga, att de äro net för not alldeles desamma på båda ställen. — Dock, historiska facta betyda naturligtwis ingenting, för en så häftig föraktare af historiska skolor som Argus, den der rent a priori känner allt, så wäl nyheter, som beskaffenheten af musikaliska compositioner.

Rättelser:

N:o 35 sid. 2 sp. 1 r. Rör: hyperkollipa; 118: hyperkollipa. — Sp. 2 r. 6 nedifrån Rör: efter Ratsförattning; 118: Ratsförattningar, — samt i en del 1 r. sid. 4 sp. 1 r. 5 nedifr. Rör: nar; 118: snar.

Stockholm,

Tryckt hos E. F. Wennström.

Bihang

Till N:o 36 af tidningen Kometen, 1826.

Utanant omtalar man de underverk den yngre Pitt åstadkommit, genom nedsättandet af tullen på thé, och likväl har man ännu i fyratio år derefter, hos oss iakttagit motsatsen, samt icke velat inse, att höga afgifter på inkommande waror nödvändigt måste inskränka begagnandet af desamma. På det att våra läsare måtte kunna öfvertygga sig om sanningen af denna sats, vilja vi framställa icke allenast det märkvärdiga exemplet om följderna af den nedsatta beskattningen på thé, utan och några lifliga wigtiga, i afseende å andra producter.

Före år 1745 betaltes i England 4 st. st. in-förs-tull för hwarje skålpund thé. Oberäknadt hwad genom lurenträgeri blifwit insnygt, inskränkte sig då hela den årliga consuntionen till 750,000 skålpund, och statsinkomsterna häraf utgjorde för året 150,000 p. st. Till hämmande af smyghandeln, nedsattes 1745 genom en parlaments-act, afgiften från 4 till 1 st. st. samt 25 procent af wärdet, hwarefter åtgången under året 1746 uppslegrades till 2,000,000 skålpund, och statsinkomsterna deraf till 243,000 p. st. Följande uppgifter skola underlätta öfversigten af statens intägt före och efter nedsättandet af tullafgiften.

Före nedsättandet af tulltaran:

År 1743	"	"	"	151,959 p. st.
1744	"	"	"	147,065
1745	"	"	"	145,630

Efter nedsättandet:

1746	"	"	"	243,309
1747	"	"	"	257,937
1748	"	"	"	303,545

Se: Hamilton's principles of Taxation, appendix N:o 19, samt Postlethwaite's History of the Revenue, p. 293.

Likväl gjorde detta öwbersägeliga bewis om de nedsatte tullafgifternas werksamma inslytande, icke det waraktiga intrypet som man wäntas. År 1748 öfbrjade man åter förbjuda tullen på thé, och från

detta år omwexlade den emellan 64 och 119 procent af wärdet. Men denna förhåning skade alldeles icke statsinkomsterna. Under de 9 åren som föregingo 1780, utseppades tillsammans taget 118 millioner styk thé ifrån China till Europa; men deraf blefwo, enligt tullspecialierna, endast 50 millioner styk. (eller årligen 5,500,000 styk.) uti England införde och förtullade. I följd af anställda undersökningar kan man dock antaga, att 8 millioner styk. hwarje år af denna wara blifwit derstädes af lurenträgere insnygde. Men detta war ej den enda olägenheten. De köpmän hwilka inropade théet på Ostindiska compagniets auctio-ner, kunde icke hålla lika pris med dem, som erhållade det af smyghandlare, och blefwo derigenom förledde att uppblanda waran med blad af Sterkbärs-busken (*Prunus spinosa*, Slån) samt andra wärter. Änkligen bestod den yngre Pitt att gbra ett slut på allt detta osog, samt genomref i Parlamentet, att tullen nedsattes från 119 till 12½ procent af wärdet. Denna åtgärd hade samna lyckliga inslytande, som den af år 1745, hwilket kan inses af följande utdrag ur officiella handlingar.

Consuntionen af förtulladt thé före nedsättandet af tullafgiften:

År 1781	"	"	"	5,023,419 styk.
1782	"	"	"	6,283,664
1783	"	"	"	5,857,883

Efter nedsättandet af tullafgiften:

År 1784	"	"	"	10,148,257
1785	"	"	"	16,307,433
1786	"	"	"	15,093,952
1787	"	"	"	16,692,426

Men det märkwärdigaste härwid är, att utförelsen af thé ifrån China till det öfriga Europa astog i wida högre grad, än dess förbrukande tilltog uti England. År 1784 utgjorde utförelsen af thé till det öfriga Europa, med undantag af England, 19,027,300 styk. samt år 1791 endast " " 2,291,500

Den som wid sådana exempel icke vill erkänna
lurendrageriets starka inslytande, för honom kunna
inga bevis upptes. — I afseende på föregående
uppgifter kan man rådsbra: Macphersons Com-
merce with India, pag. 216 och 408; samt: Mil-
burns Oriental Commerce, vol. 2, pag. 210,
540.

Caffet erbjuder oss ett annat upplysande exempel.

År 1805 förhöjdes tullen till 2 st. 2 pence på
skålp. Förbrukningen deraf uppgick:

År 1805 till	=	=	1,131,200 skålp.
1806	"	"	1,142,000
1807	"	"	1,064,000

Medeltal, årligen ungefär 1,113,000

och statsinkomsterna för året 121,698 p. st.

År 1808 nedsatte ministern Perceval tullen till
7 pence (ungefär en sjerndel af hvad den förut var)

— Consumtionen utgjorde därefter:

År 1808	"	"	= 8,848,000 stlp.
1809	"	"	= 5,107,000
1810	"	"	= 6,092,800
1811	"	"	= 7,571,200
1812	"	"	= 8,265,000

Årligt medeltal, ungefär = 7,177,000

Statsintraderna uppgingo årlig-

gen till = = = 209,343

År 1813 förhöjdes tullen med 3 sjerndels pence
på skålp., och ehuru denna tillökning var ganska
obetydlig, hade den dock inslytande på consumtionen,
så att den utgjorde:

År 1813	"	"	= 6,048,000 stlp.
1814	"	"	= 5,868,000

samt efter freden

1815 = = = 6,832,000

och sedan nationen blef befriad från
förmyndighets afgiften, (hvilken upp-
gick till icke mindre än 14,320,000
p. st. årligen)

1816	"	"	= 7,436,000 stlp.
1817	"	"	= 8,108,000
1818	"	"	= 7,683,000

Medeltal, ungefär = = = 6,930,000

Statsinkomsterna utgjorde = 225,997 p. st.

Men år 1819, då tullafgiften åter förhöjdes med
12 pence eller 1 shilling st. per skålp. uppgick con-
sumtionen en dast till = = = 5,958,400 stlp.

En Samalka, utseppade

År 1790	=	=	= 1,783,000 stlp.
men 1810	=	=	= 29,298,000

I afseende å dessa uppgifter, se: Corries let-
ters to Mr Perceval, inbörde i allmänna tid-
ningar, samt Bryan Edwards History of the
West-Indies, Vol. 2, p. 340.

Statförmåns-Cancelleren Wansittart (Lord Berles)
förhöjde år 1816 den redan så oerhörda tullen på vin,
med 30 p. st. per ton (4 orhusvuden) för Frankst. och
20 p. st. för en pipa portwin. Innan denna för-
höjning betalte det förra 116 p. 12 st. st. per ton,
och det sednare 70 p. st. hvarje pipa i tullafgift.

Consumtionen af denna artikel steg, innan
förhöjningen:

År 1809	"	"	= 35,261 tons
1810	"	"	= 34,321
1811	"	"	= 14,864
1812	"	"	= 28,366
1813	seles	uppgift	= — —
1814	"	"	= 29,677
1815	"	"	= 25,019
Medeltal för 5 år	=	=	= 28,489

Efter tullförhöjningen:

År 1816	"	"	= 13,055
1817	"	"	= 22,616
1818	"	"	= 31,742
1819	"	"	= 19,565
1820	"	"	= 18,157
Medeltal för 5 år	=	=	= 21,027

Således, ehuru nationen de sednare åren
en oafbruten fred, och blifwit befriad från den try-
kand bördan af förmyndighets-afgiften, förminskade
likväl consumtionen med 7462 tons eller 2900
orhusvuden årligen.

Statsinkomsterna utgjorde:

Efter medeltal af 5 år, före tull- förhöjningen, årligen =	=	=	1,162,382 p. st.
Efter densamma	=	=	1,020,540
förlust	=	=	141,842

Se: 2e Report of the Lords Committee
the Silk and Wine Trade. 1820.

J. J. J.

R o m e t e n.

N:o 37.

Onsdagen den 10 Maj 1826.

Frifres Nyheter.

Stockholm — Den hos Herr Magister Wiborg öppnade insamling till Örefernas förmån, uppgick förliden gårdag till en summa af något öfver 500 R:dr banco. Högsta bidraget war 200 R:dr f. m. — Sidslidne måndag hade Boktryckeri-Societeten härstädes ett sammanträde, och beslöt, wid detta tillfälle, ett sammanskott i lika ändamål. Detta torde nu utgå omkring 120 R:dr banco, jemte förbindelse att, så länge friget fortfar, årligen lemna 100 R:dr. Subscriptionen är dock härmed ännu ej slutad; listor skola fringsändas till alla societetens medlemmar både i hufvudstaden och i landsorterna.

Upsala — Årven här har den glada och för vårt fosterland och vårt konungahus så lydliga nyheten om en Arfurstes födelse, lifwat allas sinnen. Onsdagen den 3 Maji mot kl. 10 på aftonen ankom underrättelse här om med en courier, hwarester den studerande ungdomen genast fanns samlad, och under folksångens affjungande och förnyade hurra-rop tillkännagaf sin lifliga entousiasin. Man gick i processjon till gudstiensten. Sedan predikanten slutat sitt tal från predikstolen, affjongs den förefrisna psalmen med accompagnement af pukor och trompeter, jemte aslozandet af kanoner. Om aftonen den 4 hade nationerna anställt hwar för sig en glädjefest. Sigtötha nation hade wid sin nationssal i trädgården planterat kanoner, hwilka med 128 skott helsade och beswarade den gemensamma glädjen. För att ännu mer öka högtidligheten och lifligare yttra den entousiasin, som intog hwarje hjerta, gingo nationerna genom ömsesidiga deputationer att lyckönska hwarandra,

under förklarande af inbördes tillgifwenhet. Rector Magnificus hedrade wid detta tillfälle jemwäl dem med sitt besök. Man kan i sanning säga, att ett öfverflödare uttryck af unga hjertans warma och förnade känslor för fosterland och ett älskadt konungahus sållan ägt sin like, och länge skall denna glada dag hägkommas såsom en af de ljufwaste, som någonsin försködat detta urgamla lärosäte.

Den nya Tulltaxan, af den 16 Mars 1826.

(Forts. fr. N:o 36).

Med affigt har detta ämne blifwit widlöftigt behandladt, emedan wi icke utan förundran sett, att ingen af våra handlande, hwilka dock räkna ett så betydligt antal riksdagsmän inom Borgareståndet, gjorde någon anmärkning deremot, då Bewillnings Utskottet wid sednaste riksdag, uttryckligen yrkade en så hög tull på krossadt lumpsocker. Att sockerfabrikanterna sjelfwa icke yttrade sig här om, är ganska begripligt, då man känner de åsigtter, wid hwilka största delen af dem äro säsade, och huru till deras egen skada; men wi skulle hafwa wäntat, det utarbetarne af tulltaxan blifwit uppmärksamma derpå, sedan densamma nu mera gått twenne gånger genom deras händer. Det är obehagligt att ådagalägga, att sådant undfallit dem;

*) Se: Sthang till samliga Riks Ståndens Protocoll, 1823, Samling. V. s. 488, 489.

ty i annat fall hade de bordt nedfatta tullwärdet från 12 till 9 ff., hwarwid de skulle hafwa insett, att 5 ff. tull utgbr nära 66 2-3:dels procent af waran; en wida högre afgift, än Bewillnings-Utstottet påyrkade.

Utom den lättnad handeln wunnit genom afstafandets af waru-wärderingarne, har en annan uppkommit för densamma derigenom, att afgifterna för wisa artiklar blifwit mycket förenklade, d. å. att ämnen af samma art icke sönderdelas i ett stort antal underafdelningar, för hwilka olika afgifter bestämmas, såsom fallet hittills varit, och hwarigenom tulltaxan erfordrade ett eget studium. Denna förenkling blir man med tillfredsställelse warse wid artikeln win, der de hwita och röda hafwa lika taxa; men wi kunna ej inse orsaken, hwarföre finare wintorter äro belagde med 25, och de gröfre med 40 procent's tull af wärdet, liksom de finare winternas pris (4 R:dr B:co på kannan), synes of i det hela för lågt tilltaget. Det är bekant, att alla finare winer inhentas på fat, emedan winhandlaren hellre betalar 24 ff. än 1 R:dr B:co på kannan i tull; men det gifwes bland de finare winternas likwäl ett antal, dem han måste införa på bouteiller, t. ex. champagner, och wi inse icke, hwarföre öfwerhödet ej bdr beskattas. I Preussen, der man ganska mycket närmat sig systemet af måttliga skatter, är denna artikel belagd med 50 procent's tullafgift. — Öfwannämnde förenklade finnes of wid artikeln olja; men någon förtiad är ej gjord emellan den raffinerade och icke raffinerade, hwilket likwäl har stett på andra ställen, der sådant kunnat förekomma. Wi äga — i hånseende till Stockholm kånna wi det med säkerhet — tillräckliga inrättningar att raffinera densamma, hwilka lemna en likaså god wara som den utländska, i tillräcklig mängd samt till lika priser. Emedan wi således sjelfwa kunnat förtjena of arbetslönen för raffineringen, så hade billigheten fordrat ett afseende härpå.

Serna hade wi sett denna förenkling införd wid en annan wara, nemligen wid "färger och färgningsämnen." Dock, emedan wi ännu en gång måste återkomma till denna omständighet, wilja wi sluta våra anmärkningar härom, så mycket mer, som ingen torde fordra det wi skola geuomgå hwarje artikel i tulltaxan.

Då wi numera skrida till undersökningen, hwarwid den nya tulltaxan haft afseende på våra fabrikers upprätthållande, önskade wi att här

kunna uttrycka samma tillfredsställelse, som i hånseende till förenklandet af beskattningen å wisa artiklar. För att försara med all samwetsgrannhet, samt att kunna ådagalägga, det wi äro långt ifrån all tadelstuka, wilja wi methodiskt dela denna undersökning i twenne bestånda satser. E huru tänkande läsare skola öfwerensstämma med of, att wid ett ämne, der, såsom i ett maskineri, det ena hjulet griper in i det andra, ett så strängt sönderdelande icke är af nöden, wilja wi dock rikta uppmärksamheten på twenne frågor:

A. Hwad är i tulltaxan stadgad, hwarigenom våra fabriker sättas i tillfälle att kunna lemna sina fabriker till den möstligaste fullkomlighet, och till priser som närmast tästa med utlänningens?

B. Hwad har blifwit tillgjordt, för att skydda dem för fremmande medtäflan och den skada de lida genom lurenbrågeri?

För att grundligt kunna beswara den första frågan, måste wi framför allt rikta vår uppmärksamhet på våra fabrikers behof. Dessa bestå:

1. I råämnen, så wida de skola anskaffas från fremmande länder.

2. Af redskap, verktyg och maskiner.

Wid undersökningen hwad afseende tulltaxan haft på de förnämnde, erinra wi of främst artikeln

Rå Bomull. Här finnes ingen förtiad i afgift gjord emellan de finare slagen, såsom Maranhao, Fernambuc, och de gröfre, Bengal och Surate. På det att våra läsare icke måtte anse of hafwa förfallit till en motsägelse, emot hwad wi ofwansföre yttrat om förenklandet af tullafgifternas, wilja wi angifwa de grunder, som föranlåtit denna anmärkning. Så widt wi varit i stånd att lära kånna våra fabriker, samt omfånget af deras affättning — hwarpå dock i synnerhet bdr hafwas afseende — anse wi den Indiska bomullen, t. ex. Bengal och Surate, wara den som hos of bäst egenar sig till bearbetande. Men wid den oerhörda productionen af denna wara uti Östindien, samt productionens dagliga utwidgning, har sagde artikel blifwit så billig, att wi för ingen del tro of öfwerdrifwa vår uppgift, då wi förmoda att nämnde bomull icke kostar Swenska fabrikanter mer än 10 ff. Bico flyd. Det upptagne tullwärdet är 20 ff., således utgbr afgiften 8 rsl. omkring 3 1-3:dels procent af wärdet. Det är således klart att om 8 rsl. af densamma

bör betalas, uppgår tullen icke till 3 1:3dels, utan till 6 2:3dels procent af denna gröfre bomulls egentliga värde; men wid den finare, som är 3 eller 4 gånger dyrare, blott till 2 procent och derunder *). Wi inse icke hvarföre ej här blifwit gjord samma åtskänning, som wid ull, der den gröfre betalar 2, men den finare 15 procent, ehuru begge slaggen produceras i tillräcklig quantitet inom landet. Desutom bör anmärkas, att af den Ostindiska bomullen kan spinnas ett garn, som går högre än till No 25, och följaktligen får införas, samt att ett sådant garn betalar blott 10 procent's tull. Huru kan då en fabrikant förstå att inom landet låta spinna ett garn öfver No 25, då rådmnet beskattas med nära 7 procent, men den fremmande tillverkningen endast med 10?

Bland de aldrowigtigaste materialier, af hvilka våra fabriker bero, räkna wi alla utländska färgstoffter. Wi lemna derhån, om det icke är öfverflödigt och ledande endast till besvär, att upptaga denna artikel i femtio underafdelningar; men hwad wi ej kunna underlåta att anmärka, är skillnaden i

tullafgifter, utgörande ifrån 2 till 25 procent af värdet, i synnerhet som de sista äro påförde alldeles oombärliga färgämnen. Äfwen här äro de finare färgerna, hvilka användas så till sägande på öfverflödsvaror, t. ex, Indigo och Cochenille — den första till 2, den sednare till 5 procent — icke beskattade; hwaremot andra, hvilka måste begagnas till nödvändighets behof, hafwa högre tull. I fall den förmodne, som har råd att bära tyger, färgade med indigo och cochenille, bör erhålla dem för lägre pris, men den fattige, hvilken icke kan köpa dessa, utan måste nöja sig med billigare, skall få dem uppsiegrade, så känna wi ingen ting som kan rättfärdiga en sådan grundsats. Man torde inwända, att en högre tull på artiklar af ringa värde, icke kan hafwa betydligt inflytande, emedan äfwen det uppdrifna priset här i alla händelser blir ringa; men wi swara: de utländska fabrikaterna betala icke dessa afgifter, och om wi emottaga dem, så lida våra egna fabrikanter. Att våra fabriker i sitt närvarande tillstånd tarfwa billiga materialier, det har äfwen Hr Hammars intygat, uti sitt yttrande inom Bewillnings-Utskottet, om productionen i Hållands län *).

Sällan anträffas i den nya tulltaxan ett utifrån kommande fabrikat, på hvilket icke materialierna, hvaras det hos oss förfärdigas, äro i förhållande för högt beskattade. Till att härpå lemna exempel, wilja wi anföra några artiklar.

Parfumerier. — Då de införas, erlägges i tull 25 procent af värdet; men i fall de inom landet skola produceras, betalar man för Sprit, — sedan det erhållit serffildt införsel tillåtelse — 20 procent, samt för andra erforderliga ämnen 25 till 33 1:3dels.

Chocolade. — Cacao erlägger 25, socker 20, vanille 15 och kanel 20 procent; hwaremot utländsk chocolade betalar uti införsel tull 25 procent. Trörligen skall en inhemsk fabrikant, wid sådant förhållande, hafwa tvårt om dagligt bröd, äfwen om han icke lider genom snyghandlare.

Slutligen, pour passer du sevre au plaisir, wilja wi tillägga en artikel, säkre att dock ej nödgas befara den Thrassiska Orphei öde.

Coeffurer och fruntimmershattar betala 25 procent; men i fall de skola förfärdigas inom

*) Se anförd, Bihang till Riksständens Pro, 1801; sid. 172, 173.

*) Trörligen har den motsägelse, hwad de begge ändamålen beståna sig, hvilka igenom tullafgifter skola erås, nemligen bidrag till statsbehofwen samt de inhemsta fabrikanernas upprätthållande, aldrig blifwit så klart fastad, som i Bewillnings-Utskottets discussioner wid 1823 års riksdag. Det är glädande att se, att i allmänhet ganska klara åsikter, förenade med warmt nit för fosterlandets wäl, härådes warit herrskande; men så mycket beslagligare är det, att sådana talenter och ett så afkningsvärdt hemdbande, måste användas att lösa en motsägelse, hvilken icke låter lösa sig. Handla med utländska waror skulle göras så fri som möjligt, införstånken nedlåttas, deremot äfwen de inhemsta fabrikanerna fördras; men framförallt tillses, att tullen ej börde inbringa i statskassan mindre, än den blifvande inbragi. För att så en tydlig öfverfikt i afseende på denna saken, med de öfriga uppgifterna så oförenliga sordran, upp. iorde Utskottet en tabell, åtskänande des Betänkande, under litt. K., hwad det uppskälde de tre föregående årens import, samt de tullinkomster deraf insamlas, för att genom ett medeltal hafwa en måttstock för sina fromilda beräkningar. Detta medeltal är upptaget i en sjerde columna i tabellen, så wäl i hänseende till de serffildta artiklarnes quantitet, som deras tullvärde; men detta har tydligen icke stett för att tjena till rättfärdig wid en framdeles utarbetad tulltaxa, utan det är uttryckligen och flera gånger yttrat, att wid en sådan utarbetning skulle såkas synnerlig uppmärksamhet wid alla omständigheter.

landet, erlagges för sidenband, icke 25, såsom det står i tariffen, utan verklig 50 procent, hvilket wi längre fram hafwa tillfälle att ådagalägga; för blommor 30, för halmhattar, plumer, spetsar, uddar, blonder och tyll, 25 samt för modetyger, crepe och gaze 20 procent. Man kan ej neka, att Pariser modekrämerskorna blifwit mycket gynnade; men ingalunda våra inhemska.

(Forts. e. a. g.)

Reflexioner,

i anledning af Handlingarne hörande till Actionen mot Baron Görtz.

Såvida man får anse det vara lika magt påliggande för en statskropp, som en enskildt person, att obefläckadt bibehålla sitt goda namn och rykte, måste allt hwad på något sätt för fäderneslandets åra synes twetydigt, vara lika så wäl förtient af den noggrannaste uppmärksamhet, som det, hvilket rörer des skada eller fördel. I Sveriges sednare häfder har hittills ingen dunklare punkt förekommit, än förhållandet mot baron Görtz, och wid de egentliga handlingarnes undandbliande, har denna sak blifwit mycket olika bedömd, både af olika personer och under olika tider.

Då man å ena sidan framställt honom, såsom en tyrannisk regerings upphof och verktyg, hwars enda affigt skulle hafwa varit att, för egen vinnings skull, utarma riket och förderfwa undersåtarna, och hwilken således, efter laga undersökning och dom, blifwit rättwisligen straffad, har man å den andra utgifwit honom för ett af sednare tidens störste ministeriella snillen, hvilket under beständig motverkan af illwillige afundsmän, under uppföring af möda, hålsa och andra fördelar, endast varit betänkt på sin herres och rikets heber och bästa, det han säkert skulle hafwa tillwägabragt, om ej olyckliga omständigheter afbrutit honom midt i loppet, hwarsföre hans wäldsamma behandling och ödd kunna anses blott såsom ett, af hans hetsta afundsmän uttänkt, lika orättwist som oklokt werk utaf en revolutionair faction. Denna sednare mening, genom ett document af Konung Gustaf III bekräftad, har också, besynnerligen genom utländske historiefriwares bemödanen, sinåningom welat göra sig till den allmänna, samt alldeles undantränga hwarie erinran om den förra. Likwäl bygdes så wäl den ena som den andra icke på någon tillförlitlig kån-

nedom om förhållandet. Att nu öfwer denna sak utbreda det ljus och är möjligt att winna, är en förtient som tillhör Hr professor Cederhjöld, genom beaktigbrandet af alla återstående handlingar, rörande detta måt. Några anmärkingar huru nu, enligt desas witsord, saken framställer sig, torde alltså vara tillbörliga.

Det första som härwid rör sig, är, att ehuru deså handlingar erbjuda så dyrbara anledningar till närmare insigt, bewittna de selswa att de ej kunna gifwa densamma fullständig. Af sid. 3 inbentar man, att Görtz's skrifter och papper icke allesammans och genast öfwerlemnades åt commissionen, utan att Drottningen först emottog, genomsåg och till och med sänderref wisa af dem. Man kan således med skäl misstänka, att allt hwad möjligen kunde lända den anklagade till försvar på förhand blifwit förstört, hvilket synes ännu mer bestyrkt af den hätskhet som rörde sig emot honom, icke blott hos Drottningen sjelf, utan och hos de fleste af hennes närmaste omgivning, i synnerhet hos grefwarne Tessin och Horn, de der ej nog kunde påskynda att få den olycklige till afrättsplatsen (sid. 2—12). Dersföre upphåfdes äfwen ett af Rådet tagit beslut, att Görtz skulle i laga ordning anläggas, undersökas och dömas af Hof-Rätten, emedan saken sålunda troddes komma att gå för långsamt (sid. 3). I stället nedsattes en särskild commission, icke för att döma enligt hwad resultaterna af undersökningen kunde föranleda, utan för att andraga skäl och anledningar till bemantande af det hårda straff waderbrände twettes på förhand öfwer honom hafwa beslutit (sid. 276).

Deremot intyga deså nu beaktigjorda handlingar, att äfwen de lugna och bestyrande personer, hwilka yrkade på rätttegångens lagliga gång, såsom i Rådet Grefwe Cronhjelm, och i commissionen Cancellie-Rådet Brauner och första Ombudsmannen Stjerncrona, dock alldrig ett ögonblick dragit i betänkande att anse baron Görtz, såsom en med wett och wisa mot rikets wäl stämpande person, således såsom rikets ondskefulle fiende och dersföre wård att drabbas af allmänna hatet och föraktet. Detta måste onefeligen hos hwarie betänksam läsare wäcka en elak tanke om Görtz; och granskningen af hans egna här meddelade skrifter, samt hans försvarsktal inför commissionen, gifwa åt densamma ny styrka.

(Forts. e. a. g.)

Stockholm,

Tryckt hos C. F. Wennström.

R o m e t t e n.

N:o 38.

Lördagen den 13 Maj 1826.

Inrikes Nyheter.

Stockholm — utom de nådebewisningar och befordringar, hvilka genom den officiella tidningen förliedne gårdag blefwo bekant gjorda, omtalar man följande utnämningar. — Commendeurer af Svärdsorden med Stora korset: Statsrådet Krog och General Majoren Nidderstolpe. — Commendeurer af Svärdsorden: General Majorerna Stjerncrona och Birch. — Commendeur af Nordstjerneorden: Justitiärrådet Örbom. — Commendeurer af Wasaorden: Lagmannen J. Norus och Majoren Fred. Hjerta. — Riddare af Carl XII:s orden: Sverchöfverintendenten, Doctor Hedren, och Hr Ad. Fr. Almgren. — Riddare af Nordstjerneorden, Justitiärrådet Lemptander, Stammarråderna Fargersten och Reuters; Cammeråderna Herzman och Cronius; Hofrättsrådet Carlsson; Härolderna wid Nordstjerneorden Wahrendorff och Ulfsparre, samt Professorerna Rabenius och Kolmodin. — Riddare af Svärdsorden: Capitainerna Hägerflyckt wid Svea Gardet, Brändel wid Svea Artillerie, samt en capitain af hwart regemente. — Riddare af Wasaorden: Lifmedicus Ekström, Krigsrådet Adölein, Professor Hjelm, m. m. Desutom hafwa flera andeliga ledamöter af Nordstjerne- och Wasa-ordnarna blifwit utnämnde.

Reflexioner,

anledning af Handlingarne hörande till Actionen mot Baron Örtz.

(Forts. fr. N:o 37).

Man finner af Baron Örtz's försvarstal, i synnerhet rörande Mynttecknen (sid. 37—52), samt

af hans så kallade grundsatser, (sid. 139—141) att Örtz varit icke allenast ett ganska förslaget, skarpsinnigt och lust hufwad, utan äfwen mycket kunnig och i ministeriella och financiella ärenden wäl förfaren, så att hwad han företog sig alldeles icke härrörde af oklohet och bristande insigt. Därför insåg han ganska wäl self att hans tillställningar icke länge skulle kunna bära sig, hwilket skönjes af hans uttryck: "will man blott låta mig hållas, i anseende till allmänna crediten, så skall jag otwifwelaktigt widmagthålla den, ända till dess hela werket går öfwer ända, (sid. 104)," och "när ingenting mer är qwar, har leken en ända tillika med utgifterna, (sid. 110).

Att han dock, oaktadt alla sina insigter, förmodligen icke hade någon allwarlig afsigt att upprätthålla riket och återfatta det i godt skick igen, utan fast mer att påskynda, det leken måtte så fort som möjligt, taga en ända, har man såväl att sluta deraf, att han icke allenast alldrig för Konungen framstälde den afgrund öfwer hwilken han swäfwade, men till och med förespeglade honom, det allt wore i det bästa och yttersta tillstånd, så att riket lidit blott någon förminskning i afseende på menniskor och kreatur (sid. 142—144); att allt wore på närmaste steg att taga den fördelaktigaste utgång, och att så mycket stort och beundransvärdt, i afseende på rikets inwärtas förvaltning blifwit utfördt, att ingen regent uti Europa kan berömma sig af något dylikt (sid. 82). Han synes och på allt sätt hafwa bemödat sig att underhålla och widare uppå ända Konungens frigöslust, med föresällningar

att han nu som bäst wore i tillfälle att släppla sin magt och att för alla kommande tider förewiga sitt namn och sin personliga ära, genom det nordiska systemets förändring, (sid. 140), ja han försäkrade rent ut, att om han på ringaste sätt sunnit Konungen ledsen wid friget, så hade han undanbedt sig den Alländska besättningen, liksom äfwen, att han icke skulle fört sin enskilda ärelystnad tillfredsställd, om han måste tro, att Konungen varit trött af friget på en tid, då de bästa tillfällen syntes till återvinnande af allt hwad man förlorat (sid. 134). Att bereda det svagaste stödet af sannolikhets för ett yrkande af frigets fortsättning, i den uttömda och nödsständta belägenhet, i hwilken Sverige war wid Konungens hemkomst, erfordras wißerligen ett snille rift på utvägar, men icke mindre tilltagset och utan betänklighet wid walet af medlen. Förutfattande eller lätfande förutfatta, att hwarje enskild undersätes tillhörighet war Konungens egendom, med hwilken han efter wälbehag kunde förfara (sid. 110), war ingen åtgärd så wälsam, så för den enskildte medborgarens wälmåga förderlig, så raft stridande mot nyss förut gifna Kongliga försäkringar, att de icke begagnades, för att hopstrapa en mängd, framför allt beridna troupper, att med dem, wid winterns början infalla i Norrige, samt belägra Fredrikshall. Desså widtoges, nppå Örtz's tillstyrkande, de högst förderliga förordnanden: att alla plåtar, efter en wiß utfatt tid, blefwo confiscable; att alla pantägare, twert emot Konungens försäkran af den 13 April 1700 och pantebrefwens tydliga innehåll, stordes i deras rättmätiga besittning, och affspisades med haltlösa obligationer och nödmynnt, att twert emot mångfaldige för bancowerkets säkerhet utgifne privilegier och försäkringar, alla låne-bancosedlar, förwandlades till actier; att allt jern i landet endast skulle få säljas till Konungen, som betalte det med mynttecken; att undersätarne ej skulle hafwa rättighet att self baka sitt bröd och brygga sitt dricka, utan skulle dessa högst nödiga handteringar wara regalia; att hwarje undersätare skulle, wid fara af mened, nödgas frångifwa sig 6:te penningen af all sin redbara egendom. Slutligen hwad mynttecknen angår, så protesterade wäl Örtz, att det icke war hans uppfinning, och att han icke welat att af dem skulle slås mera än 30 millioner dlr s. m. Huru härmed och må förhålla sig, är det dock onekligt, att han

med deras uppkomst och utprångling haft hufwudsaktlig befattning, och att han allt jemt strectit dermed, att han skulle nog i sin tid förwandla dem alla till silfwer, ehuru det hopp han derom hyste war bland annat bygdt på att erhålla penningar från Madagaskar (sid. 213). Och för att så mycket lättare befria sig från all motwerkän i dessa sina förslager, lät han sig angeläget wara, att framställa Konungens undersäter, antingen såsom oredligt sinnade mot fädernelandet, hatfullt slände emot Konungen eller också till alla wigtigare wärf alldeles obuglige, och lyckades han deri så wäl att Carl XII wid slutet af sin regentbana, omgaf sig endast med utländningar, och hedrade endast dem med sitt förtroende.

Då nu — enligt grefwe Dernath's spådom till Örtz (sid. 113) — de skadliga följderna af hans anordningar i fullt mått wisat sig, war det icke att undra på, om ett i högsta grad betryckt folk, så snart det fick fria händer, sökte hämnd på upphofsmannen till sitt elände. Hade denna känsla utbrucit, och folket, i höjden af sin harm, låtit honom falla ett blodigt offer på fädernelandets altare, skulle le efterwerlden wißerligen, sedan den lärt känna Örtz's egna bref och förslag, endast sagt: han led hwad hans gerningar wärde woro; men nu wille man gifwa sig utseende af att förfara lagenligt och rättwist, och bröt dock i alla punkter mot den bestående legala formen. Härigenom har saken kommit att framstå i ett twetydigt ljus och blifwit utfatt för fremmandes tadel; ty ingenting nedsätter en nation så mycket, som exempel på en lätt sinnig lek drifwen med rättwisan. Och hurudan tanke skall man wäl fatta om dem som besluta denna lek, då en ibland dem, icke ogillad af de sfrige, innan ännu någon undersökning war börjad, föreslog att bewara den anklagades wanåra på en speciel skampåle (sid. 4)?

Desså, i stället för att widblifwa det första, på faststeld rättegångsordning grundade beslutet, att låta Örtz dömas af Swes Hörrätt, nedsattes för detta ändamål en commission, icke af jurister — ehuru några sådana tillfälligevis äfwen der inkommo — utan af medlemmar ur de folkklåser, som mest lidit af hans widtagna åtgärder, och af hwilka någre woro Örtz's erkände owänner (sid. 270). Det enda som förelades denna commission, war äfwen att skyndsamt bringa honom på stubbslöden,

utan att ens af honom fordra någon redowisning för hans förvaltning, någon uppgift huru statsmedlen blifwit använde, huru mycket af dem ännu kunde vara öfver, huru långt han bragt fredswerket, o. s. w. emedan man ansåg detta för berättligt (sid. 7). I stället uppgjordes mot honom fyra anklagelse punkter: 1) att Görtz, innan han blef brukad i Kon. Carl XII:s tjenst, mot honom och hans rike varit illasinnad; 2) att han alltid hos Konungen sökt att sätta undersåtarna i misstroende och elakt rykte; 3) att han, efter att sälunda ensamt hafwa tillagnat sig Konungens förtroende och betingat sig att endast af honom wäro beroende, genomdrifwit de skadliga förslagen att utgifwa mynttecken och obligationer; att förklara caroliner, smält silfwer och kopparslätar för confiscable; att inlösa pantgodsen; att förbyta lånebancosedlarne till actier; att Konungen sjelf skulle ensam wara upplöpare till allt jern som i riket tillwerkades; att införa en ny brygg- och bageri-ordning; att uppbära 6:te penningen af undersåtarnes egendom, o. s. w. 4) att han på allt sätt afrådt Konungen från fred, och twertom styrkt honom i hans ödjelse för krig.

Swad dessa anklagelse punkter angår, så äro de bewis som anföras för den 1:a af dem swaga och söga talande, helst då hans åtgärder såsom en fremmande stats minister icke kunna blifwa föremål för undersökning i Sverige, och af så mycket mindre wigt, som han redan en gång varit ställd till swars för dem inför Konungen och af honom blifwit frifänd. Det är påtagligt, att denna punkt blifwit andragen endast för att mot Görtz uppägga förbittringen. De öfriga anklagelserna röra deremot Sverige mera egentligen, samt äro styrkta med wida starkare bewis, likwäl icke så, att en opartiff läsare kan anse dem bindande inför lag. Man gjorde neml. allt för att förswära honom förswart. Sälunda nekades honom — ehuru han såsom utlänning måste wara okunnig i Swenska process-ordningen — att swara skrifteligen, att taga sig en consulent (sid. 176), och det förunnades honom ej mera än fyra eftermiddagar att genomse sina papper, tillkomna under en tvåårig förvaltning, och då sjukdom hindrade honom att besagna denna så knapt tillflurna tid, återstod han

ej en rättighet, den han härigenom förlorat utan sitt förwällande (sid. 307).

(Slut c. a. g).

Måttelse:

(Fästlad).

Bland de widt omfattande kunskaper Argus III tillägger sig, bör troligen icke räknas simpel arithmetik, för att döma af de sednast afslagde profwen i denna wetenskap. Uti No 33 af sagde tidning omtalas den allmänt kända, wigtiga upptäckten af lieutenant Ericson. Härwid har redact. gripit sig an med ett försök att beräkna tyngden af wisa kubikfamnars watten, samt uppgifwer att "70 till 80,000 f. f. swara mot 387,572 till 442,940 skeppund," samt "1000 f. f. mot 5536 3-4:dels skeppund." Emedan den Argusiska lag-codes i sin första paragraf såmplat såsom Passquill hwarje skift, hwilken upptäcker en okunnighet eller öblighet hos Argus, wilja wi framställa ett mathematiskt, för att se om han lika öjerst som wanligt, kan neka siffrans påtagliga wits ord. — Swarje kubikfamn watten wäger omkring 33 1-4:dels skeppund. Då man härmed multiplicerar de ofwan upptagne tre kubik famntalen, erhåller man 2,327,500 2,660,000 samt 33,250 skeppund. Mistaget tyckes härleda sig af bristande förmåga att skilla quadrat och kubik mått.

I sammanhang dermed rättas uppgiften i samma nummer, att lieutenant Ericson skulle ensam wara sysselsatt med "Afbandlingen öfwer Kanalbyggnader." Han bitrådes härwid af majoren Pentz, och twert emot uppgiften i Argus, ernä författarne icke utgifwa sin afhandling för än om 1 eller 2 år, samt då öfverlad.

Troligen skulle lieutenant Ericson önska, att allmänheten på förhand ej gdr sig för stora tankar om hans uppfinning, då han icke lemnat upplysning öfwer kostnaden, utan endast framställt förbedlen af machineriets lätthet.

Först till Sång för Krigs-Academiens Cadett-corp, wid instundande läger.

Friskt opp kamrater! Lustig ren
Förgyller bergets topp,

Och morgonrodnans klara sten,
Ur öfjern ljungar opp.
Dess guldfana hwisfar
Kring byar och slott,
Som Sweas hon skiftar
I gult och i blått.
Gewäret i arm,
Fristt mod i din barn,
Hör trummans allarm!
Hör hornet som skallar
Kring ekar och tallar!
Glintt med uti ledet! Dig rått! Hurra!

Fristt ladba nu kamrat och skjut
Med knall på knall, brått af;
Wäl hundra skott i en minut
Wi skola skjuta af.
Och röken skall hwalfwa
Ett eldmoln kring oss,
Och marken skall skälfwa
Och styn brista los.
Se hjorten i språng.
Så tyft på en gång
Blir foglarnes sång.
I skogen sielf göken
Blir hes utaf röken
Och bergen genljuda utaf wårt hurra!

Fur lust att efter hornets ton
Marchera, fristt gå på!
Lifsom till strids på himlens zon,
Wid stormen skvar gå.
På flanken, hur glimmar
Ei ryttarnes tropp,
Hur hjämen den frimmar
Wid hingstens galopp!
Der sitter på thron
Den stolta kanon.
Med brummande ton
Han sitter på bergen,
Så eldrödd till färger.
En salwa till swar på hans fråga! Hurra!

Gråt wid din slickas fot och ljud
Ditt hjerta tända sig;
Men manar krigstrummetens ljud,
Flyg ut på Maeris stig.
Ja toika bort kåren. —
En tyj eller två!

En basta i spären
Der kulorna gå.
Och stå som en kart,
Så länge du har
En fiende quar.
Ja stird som en hjelte;
Och faller du, smälte
Ditt bröst sielfwa kulan i lågor! Hurra!

Till Redaction af tidningen Kometen.

Janledning af en underrättelse i Kometen för den 26 April, angående en tillämnad Gymnastik i Carlshamm, som skulle komma att stå under uppfigt af en underlärare hos mig, får jag förklara, att ingen har ännu lemnat denna Academie med tillräcklig skicklighet i Gymnastiken, för att kunna bestrida det ansvariga lärare kallet. Den omtalte underlära- ren har jag ej den äran att känna, hwilket jag ansett mig wara skyldig att utrygga.

Denna oart, att upphäwa sig till andras le- dare i det man ej sielf förstår, är annars icke os- wanligt härstädes; ty inom flere nationer hafwa ynglingar, fastän de icke en gång äga de första be- greppen i Gymnastiken, ej sällan utan betänksamt åtagit sig, att handleda sina kamrater deri, utan att ens kunna ana (ty dertill fordras werklig in- sigt i saken), att de kunde göra skada dermed. Det- ta är ett ondt som icke kan forekommas; ty hwar och en äger ju rättighet att fö:derfwa o. h. lika för- derfwa sin kropp på hwad sätt han för godt sin- ner. Dessa förwilla dock ingen; ty de uppträda ej offentligen med en titel som berättigar dem till för- troende, samt njä sig med att må. Njen skada i må- fret. Upsala den 5 Maj 1826.

Gustaf von Heidenstam,
Lärare i Gymnastik.

Rättelse:

N:o 36 Blanzet. — Sid. 1 sp. 2 r. 16 Rör: spino- sa läs: spinosa.

Stockholm,
Tryckt hos E. F. Wennström.

R O M E T E N.

N:o 39.

Onsdagen den 17 Maj 1826.

Jurikes Nyheter.

Stockholm. General-Majoren, m. m. Herr Grefve Brabe, återkom förlidne gårdag, jemte sin swit, från sin beskickning till S:t Petersburg.

Insamlingen för Greferna nppgår hos Hr Margifler Wiborg till omkring 1000 banco. — Det sammanskott, som i lika ändamål war påbörjadt inom Boktryckeri-Societeten, torde ännu icke hunnit fulländas. Till Societetens medlemmar i landsorterna hafwa listor afgått. — Insamlingar skola wara avslutna äfwen inom andra corporationer, samt ordnar i Stockholm. Det har härstädes blifwit omtaladt, det en af statens högste embermän skulle hafwa åtagit sig att blifwa ordförande för en Greflig Förening, hwilken borde bildas inom huswudstaden. Så önskwärdt detta och wore, wäga wi likwäl icke styrka sanningen af ett sådant rykte. Likaså berättas det, att man uti nämnde Förening föreslagit, att inföpa de kanoner, hwilka i Sverige troddes wara upphandlade för Turkisk räkning, för att affända dem till Greferna. På detta sätt kunde den egna förbedlen lätteligen låta försona sig med ett Christligt samwete, utan att man behöfde taga sin tillflykt till en härklufwen och längledd casuistik. Man har ansett det för afgjort, att en Turkförsäljare, i fall han ej tillika är Turkwän, ingenting bbr hafwa att inwända emot ombyte af köpare. — Uti andra Europeiska länder hafwa concerter och skådespel blifwit gifna, hwaraf all winst tillfallit Greferna. Stockholm har förut åstadkommit praktfulla concerter till enskildes fördel; skulle då ei en mencklighetens och Christenhetens sak kunna gifwa anledning till sådana? Och

troligen wille ej war aftningswärda theater personal neta sitt kostnadsfria biträde till ett så ädelt ändamål, i fall det tillåts dem att följa sin öfvelse! Önskan med theaterns organisation, wäga wi ej yttra oss, huruvida ej sådant förslag låter verkställas sig eller icke.

Den nya Tulltaxan, af den 16 Mars 1826.

(Fortf. fr. N:o 37).

Föribiderna af sådana stridiga författningar, kunna icke blifwa annat än högt förderliga. Antingen skall fabrikanten, såsom thehandlaren i London, försälfva sin tillverkning eller försärdiga den af dåligt ämne, eller i fall han ej vill eller wägar detta, emedan det fremmande fabrikatet i sådan händelse skulle beröfwa honom all affättning, måste han nödwändigt wara betänkt, att på olofliga wägar skaffa sig råämnat för bättre priser. Stundom kan han äfwen bringas till att handla med utländska producter, dem han uppgifwer för sina egna, d. ä. han nödfakas taga sin tillflykt till smygghandlaren, samt tråda i förbund emot staten med sin oförsonligaste fiende. Men sedan sedeslösheten utgrenat sig på detta sätt och den slagit så djupa rötter, så kan blott en högre barmhertighet, men swärligen någon lagstiftares wisheit afhjelpa det onda.

Wi lemna dessa omständigheter, för att till hwad i en annan blifwit iakttaget, med hänsigt till våra fabriker.

Här finner man att "Redskap för Åkerbru-
ket, fabrikerne och handtverkerierne," då
de "efter särskilt tillstånd" skä införas, betala
5 procentis tull. — Maskiner som i tulltaxan "ej
äro specificerade," betala 25 procent. — Bland
specificerade hafwa wi funnit endast ångmaskiner,
hvilka betala 15 procent.

För vår del kunna wi icke gilla dessa anord-
ningar; och då wi anse frågan mycket viktigare än
man wäntligen gör det, wilja wi inlåta oss i en när-
mare undersökning.

Genom all den erfarenhet man hittills wun-
nit, har det blifwit fullständigt bewist, att redskap
och verktyg kunna förfärdigas med större fullkom-
lighet och till wida billigare priser genom maskiner
än genom människohänder. Det måste således wä-
ra högst illa beräknadt, att belägga verktygen med
5, men maskinerna hwarmed dessa göras med 25
procentis tull. Men saken rör oss ännu närmare än
blott i detta afseende. Det är bekant, att bergwer-
ken wid Åben samt i hertigdömena Sächsisch och Berg,
icke kunde äga bestånd, i fall ej det högst medelmät-
tiga jern de lemnas, skulle blifwa förarbetadt till red-
skap och verktyg i de oräkneliga fabrikerne wid Wup-
per och Ruhr. Och hade wäl dessa fabriker någon-
sin hunnit derhän, att i Ost- och Westindien för si-
na waror finna en afsättning, hwilken för dem är
nästan ett monopolium, hade det någonsin lyckats
dem att tävla med Birmingham och Sheffield, ja
skundom äfwen att utestänga dem hos utlänningen,
om de ej wunnit denna öfwerwigt genom bruket af
maskiner? *) Skola då wi ständigt quarstå på sam-
ma punkt; och på det att ingenting må häsa oss
deröfwer, böra wi oafbrutet sätta hinder i vägen
för all verksamhet och drift? Skall vår inhemska
fabrikant alltid behöfwa 1-4:del större kapital till si-
na maskinerier, än utlänningen?

Man torde häremot inwända, att modeller äro
tullfria wid införsel, och fabrikanten kan efter dem
inom landet låta förfärdiga sina maskiner. Inka-
stet war lätt gjordt; men häfwes af all erfaren-

*) Wi erinra våra läsare om debatterna uti Engelska par-
lamentet år 1825, i ordledning af det föreslagna nedskär-
andet af tullen på utländskt jern, hwarwid Statskam-
markanslern Robinson utspå, att högst betydliga re-
quisitioner af jernarbeten blifwit gjorda i Göttingen
samt uti hertigdömet Bergs öfriga fabriksstäder, emedan
de, i anseende till det dyrare jernet, icke kunde förfärdigas
uti England.

het. Enligt ett enstämmigt intyg af twenne de ut-
märktaste arbetare af Engelska maskiner på fasta
landet, Dixon i Elsas och Cotterell i Sächsisch *),
kunna, efter modeller och teckningar, inga fullkom-
ligen dugliga maskiner göras; utom det att de
många förändringar, hvilka blifwa nödwändiga på
en, enligt modell förfärdigad maskin, lätt kunna
förderfwa densamma. Wi hafwa haft tillfälle till
noggranna undersökningar med Sächsiska bomulls-
fabriker, hvilka begagna spinnmaskiner. De spinna
af bomull ett garn (mule twist), hwilket med lättbet
bringas till No: 70 efter Engelsk beräkning. Må-
gre kunde drifwa detta ännu högre; men hindras
derifrån af brist på dertill tjenliga cylindrar. Den
noggrannhet dessa erfordra wid sligande sinhet, kan
erhållas blott i England, der de, uti serfärdiga dert-
till inrättade fabriker, göras med tillhjälp af maski-
ner; men hwilket icke den skickligaste och sorgfällig-
ste handarbetare utan dem förmår åstadkomma.

Dessa exempel torde wara tillräckliga att weder-
lägga den meningen, att maskinerier af alla slag
kunna förfärdigas hos oss enligt ritningar och mo-
deller. Men wi hafwa ännu ett annat möjligt in-
kast att beswara. Man skall kanske förebå oss, att,
i vår iswer, önska se en klar dag, der knapt en
morgonrodnad ännu uppgått. Man skall här, så
som ofta förut, omnämna den ringa grad af indu-
strie, som finnes hos nationen, bristen på kapitala,
hwilken fängslar alla företag, wära seber, wär les-
nadsart och wära fördomar, samt fråga, huru allt
dessa skall besegras och lifsom i ett språng följder
frambringas dem alla omständigheter förena sig,
att ännu längre hålla aflägsna? Här kunde erinras,
att man, i sådan händelse, dock ej bör till dessa om-
ständigheter tillägga nya svårigheter; men wi anse
det nödigt att närmare betrakta saken. I fall vårt
fabrik-wäsen ännu besinner sig i sin linda, är det
dock intet skäl att ständigt fängsla det derstädes. Om
wi från vår industrie lösa de fettrar, med hvilka

*) Dixon förfärdigar spinneriet ångmaskiner; samt
Cotterell — i Seraing wid Maas, icke långt från Sächsisch
— alla i Sächsisch begagnade maskiner till fabrikerande af
papper, i spinneriet Kläden: äfwen som hydrauliska pres-
sar. För dessa skänkande har han erhållit patent i Ne-
derland, Sverrike och Preussen, och icke allenast anlagt i
dessa länder egna verkstäder för detta beöf, utan och i
Preussen, — uti Neder-Bausig, — en betydlig klädes-
bruk, Klädeswalk, o. s. w.

den nu belastas genom höga tullavgifter på råämnen och maskiner, samt genom smyghandeln, så hafva åtminstone vi uppfyllt vår pligt. I händelse tjenliga anstalter vidtagas, så kan densamma med kapitaler understöddas på ett vida verksamare sätt, än det nu sker genom manufactur-fonden, hvilken, — bewiset härå skall lemnas wid något annat tillfälle — oaktadt alla dess inbillade fördelar, likväl icke medför någon reel nytta för fabrikanterna. Om våra seder, vårt lefnadsfätt och våra fördomar motarbota utvecklingen af våra anlag och krafter, så böra vi söka att angripa detta onda wid dess rot, samt genom en tjenlig skol-undervisning, bilda den uppwarande ungdomen till dugliga medlemmar i samhället.

Den tid skall komma, då våra fabriker, oaktadt allt det skydd de erhålla, äfwen till skada för nationen, måste duka under för ett utlänskt inslytande, för den omflyttning fabriksväsendet utrikes erhållit, i fall de ej söka sin räddning deri att de beträda samma väg, till att lemna sina producter lika fullkomliga och lika billiga. Då vi för längre tid tillbaka besökte Schlessien, sunno vi derwarande klädesfabriker åtminstone ett sekel efter dem på andra sidan om Rhein, i Achen, Cuxen, Bervins, o. s. w. Men 15 år sednare uppräste man för oss wid samma Schlessiska fabriker, derstädes tillverkade kläden hvilka genom förträfflighet i väfnad och färg, samt billighet i priser väckte allmän beundran. Och denna förändring var åstadkommen endast genom de Cotterelliska maskinerna. Äfwen hade alla fabriker aflagt sina gamla redskap samt antagit den nya arbetsmetoden, och måste göra det, i fall de ej wille blifwa öfwertråffade och undanträngde af de öfriga *). Vi böra ännu tillägga, att vårt sednare besök inträffade wid en tid af höga ullpriser, då godsägarna woro betänkte att rikta sig genom production, endast af den finaste ullen, och försunnade alla medelslag. För det närwarande, då jeunwigten här återställt sig, måste kläden derstädes wara ännu billigare, och wi fråga, huru våra fabrikanter, wid den lätta transporten längs Oder till

Stetin, och derifrån till oss, stola i priser tillräcka med dessa; wi fråga, om icke nationen sjelf, wid så stor skillnad i priser och för att icke längre blifwa gäckad af smyghandlare, skall finna sig nödsakad att förbise enskildas möjliga förlust samt uppråfwa prohibitiv systemet? Wi, som höra hwarken till klassen af handlande eller fabriksägare, önska att ett sådant beslut icke måtte tagas aldeles oförberedt och brådsförtadt; men detta af intet annat skäl, än att wi derigenom skulle förstödra ett betydligt nationalkapital, samt blottställa oss för alla följder af en sådan förlust, wid den tidpunkt då landet icke äger något sådant af betydhet, samt derföre bör wara bekänt på att föröka dessamma. Men af lika skäl anse wi ock för högsta skyldighet, att påyrka undanröjandet af alla hinder, så att det för handen warande å ena sidan icke måtte förstöras; men på en annan, genom alla möjliga ansträngningar, vårt inre wälstånd och vår nationalkraft måtte tilltaga.

Ännu en åsigt tillåta wi oss att framställa för våra läsare. Så länder egna sig så wäl för fabriksanläggningar som vårt, antingen man härwid har afseende på läget eller inre förhållanden. Widsträckt kust för tvänne haf, hwarigenom tillträdet är öppet till alla werldsdelar; en kanal, öfwer hvilken nationen kan wara stolt; otaliga watten-communicationer, som låta gemenskapen på alla sidor; widlöftiga insjöar, strömar och wattenfall, af högsta wigt för fabrikanterna; en jordens inre rikedom, hwarigenom wi hållas skadeslösa för det som söderländningen siner öfwar densamma; en försättning, som försäkra oss om alla fördelar af en religiös och politisk frihet; billiga lifsmedel, samt, i förhållande till andra länder, en låg beskattning: hvar sinnes, fråga wi, utom vårt land och de Förenta Staterna i Norra Amerika, något annat som erbjuder alla dessa fördelar förenade? Om wi då icke allenast icke begagna dem, utan ock lägga hinder i vägen för dessamma, wid utvecklingen af inre wälstånd och kraft, så skall den räkenskap wi häröfwer hafwa att aflägga för våra efterkommande, blifwa lika swår, som det efterdöme wi lemna dem, är föga lofwärdt.

(Forts. e. a. g.)

*) Wi erinra äfwen härstädes om debatterna i Engelska parlamentet år 1825, hwarwid Hr Huskisson uppgaf att från England utgått requisitioner till sassa landet på 10,000 stycken kläder.